

3/2018

SFV magasinet

Bildning & Kultur

Biskops Arnö ~ Författarskolan ~ SFV:s bokutgivning ~ m/aux Alexandra

Nr 3
Oktober 2018
Volym 15, 4. årgången

UTGIVARE
Svenska folkskolans vänner
www.sfv.fi
svf@svf.fi

SFV:s kultur- och bildningstidskrift
utkommer 4 gånger år 2018

Nr	1	2	3	4
Materialdag	19.1	13.4	3.9	9.11
Utdelas	28.2	18.5	5.10	14.12

REDAKTION
SFV, Annegatan 12,
00120 Helsingfors,
tel. 09-684 4570
redaktion@svf.fi
Vi finns på Facebook,
Twitter och YouTube.

**CHEFREDAKTÖR
& ANSVARIG UTGIVARE**
Johan Aura
johan.aura@svf.fi
040-3559 935

REDAKTÖRER
Rabbe Sandelin
rabbe.sandelin@svf.fi
Christine Skogman
christine.skogman@svf.fi

LAYOUT
Pia Pettersson

PÅRM:
SFV:S vistelsestipendiat Ann-Sofi Carlsson. Foto: Rabbe Sandelin

Grano Oy, Vasa
ISSN 2342-7426 (print)
ISSN 2342-7442 (online)

FOTO: PIA PETTERSSON

- 4 Kontakta SFV
- 5 Ledaren: Bildning för framtiden: SFV i förändring
- 6 Kort
- 7 Kalender
- 8 Ordförande: Språkets mylla
- 10 Tidskriften Astra fick Fredrika Runeberg-stipendiet 2018
- 12 SFV:s litterära tävlingar är viktiga!
- 14 Biskops Arnö – ön där litteraturen blomstrar
- 17 Biskops Arnö - en samlande kraft kring nordiskt bildningsarbete
- 19 Texten i fokus
- 20 Med sikte ställt på manus
- 24 SFV:s höstutgivning
- 27 Bildningskolumn: Mordet på Akademin
- 28 På skärgårdsäventyr med m/aux Alexandra
- 33 Kulturkolumn: Nu gör vi revolution
- 34 Vår framtid gav förbunden vägkost i framtidsnavigeringen
- 38 Jag tycker om det förflutna
- 41 Bengelsdorff: Glimtar ur ladugården
- 42 Blomstergeografi Mosippan
- 44 Minnen från Kasaböle
- 50 Att förnya stadgar kräver sakkunskap
- 48 Frågan
- 49 SFV fakta
- 50 Författare på djupet
- 54 Boklådan
- 58 Kryss / sudoku / anagramjakten

”

Det handlar om att utveckla en slags ärlighet och att utmana sig själv att gå längre än man egentligen tror att man kan.

Mia Franck om att skriva en berättelse s. 22

FOTO: RABBE SANDELIN

14

Författaren och matematikläraren Ann-Sofi Carlsson är den första mottagaren av SFV:s nyinrättade vistelsestipendium för författare på Biskops Arnö. Sammanlagt har hon tillbringat tre veckor på folkhögskolan. Resultatet är en färdigt sammanställd novellsamling.

► Sidan 14

20

Intresset för skrivartutbildningar ökar. Vid Västra Nylands folkhögskola i Karis ryms endast en bråkdel in av dem som söker till Författarskolan.

► Sidan 20

28

Den första veckan i juli har många ”alexandror” vikt för en vecka till sjöss. Navigationskursen vid Hangö sommar-universitet har arrangerats redan i sjutton somrar och många återkommer gärna. Varför? Jo, för att man varje gång lär sig något nytt. Och så är det förstås väldigt roligt ombord.

► Sidan 28

Frågor om donationer till SFV samt SFV:s förvaltning

JOHAN AURA
KANSLICHEF
johan.aura@sfv.fi
040-3559 935

Frågor om SFV:s ekonomifunktion eller datasystem

TED ÖSTERMAN
EKONOMICHEF
ted.osterman@sfv.fi
0400-197 692

Frågor om SFV:s tävlingar, pris och medaljer samt medlemskap.

CAMILLA NORDBLAD
KANSLICHEFENS ASSISTENT
camilla.nordblad@sfv.fi
045-1210 864

Frågor om SFV:s bidrag och stipendier

VIVEKA ÅBERG
KOORDINATOR
viveka.berg@sfv.fi
stipendier@sfv.fi
040-5331 710

Frågor om SFV:s fastigheter

STEFAN JOHANSSON
FASTIGHETSDIREKTÖR
stefan.johansson@sfv.fi
044-7397 340

Frågor om föreningsverksamhet

STEFAN ANDERSSON
PERSONALADMINISTRATÖR
(ÄVEN EKONOMI)
stefan.andersson@sfv.fi
050-441 0630

Frågor om SFV:s studiecentral

SIXTEN SANDSTRÖM
REKTOR FÖR SFV:S STUDIECENTRAL
sixten.sandstrom@sfv.fi
050-4824329

Frågor om festsalen G18 och bokningar

TOM SUNDBERG
VAKTMÄSTARE
tom.sundberg@sfv.fi
050-366 6436

Frågor om studiecentralens kurser och föreningsverksamhet

SEBASTIAN GRIPENBERG
VERKSAMHETSOMBUD NYLAND
sebastian.gripenberg@sfv.fi
050-441 0818

Frågor om SFV:s kommunikation, publikationer och annonsering

RABBE SANDELIN
REDAKTÖR
rabbe.sandelin@sfv.fi
0400-453 953

Frågor om studiecentralens kurser och studiecirklar

BEATRICE ÖSTMAN
VERKSAMHETSOMBUD ÅBOLAND
beatrice.ostman@sfv.fi
040-5026 026

Frågor om studiecentralens kurser

ANNA-KARIN ÖHMAN
VERKSAMHETSOMBUD ÖSTERBOTTEN
anna-karin.ohman@sfv.fi
050-3421 890

Skriv eller ring!

Bildning för framtiden: SFV i förändring

SFV är på slutrakan med en reform vars syfte är att förtydliga vårt uppdrag och försäkra att vi uppnår bästa möjliga resultat med de resurser vi har till förfogande. Som en del av detta gör vi det också enklare och snabbare att söka bidrag.

SFV:s huvudsyfte är att främja utbildning, kultur och fri bildning bland Finlands svenska befolkning. De traditionella undervisningsämnena behöver i dag kompletteras med en betydligt bredare grundfärdighet: förmågan att kunna läsa och tolka företeelser i dagens språkligt och kulturellt mångfacetterade värld.

Denna framtidsorienterade bildning stärker självkänslan och identiteten. Det är vad en minoritet behöver för att bevara sin livskraft och handlingskraft.

OMSTRUKTURERING OCH DIALOG. Vi ändrar vår organisation så att vi bättre kan arbeta tillsammans med bidragsmottagarna för att föra de projekt vi stöder i hamn.

Vi delar in verksamheten i fyra områden med egna kontaktpersoner (utbildning, kultur och bibliotek, fri bildning och studiecentralen). Avsikten är att kunna föra en dialog med potentiella bidragsmottagare innan ett eventuellt beslut om bidrag tas. Vi kommer även att utvärdera de projekt vi stöder för att bättre lära oss av dem, och för att bättre kunna berätta om vad vi gör, varför vi gör just detta samt vad resultatet blev.

På det här sättet vill vi säkra att de pengar och resurser vi delar ut, resulterar i att svenskspråkig utbildning, kultur och fri bildning når högre kvalitet, större kraft och starkare förutsättningar att förändra samhället till det bättre.

BIDRAGSUTDELNING ÅRET RUNT. Nästa år frångår vi det nuvarande systemet med två ansökningsperioder. Vi inför en löpande ansökningsperiod, eftersom goda idéer inte alltid kan vänta till nästa termin eller till följande verksamhetsår. Vi vill att våra bidragspengar skall komma ut till nyttig användning så fort som möjligt.

Vi berättar mer om förändringen längs med hösten. Mer information hittar du på vår webbplats, som förnyas under andra hälften av oktober.

Johan Aura

KANSLICHEF,
SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER

Pristagarna 2018: Fr.v: Medellång kurs: **Marjatta Anttila** (III), **Karolina Majjanen** (II) och **Elias Uotinen** (I). Lång kurs: **Anna Murtoniemi** (III), **Ida Tulisalmi** (II) och **Sofia Kokko** (I).

Sofia Kokko och Elias Uotinen vinnare i uppsatstävling

■ Svensklärarna i Finland rf arrangerade även i vår uppsatstävlingar i svenska för finskspråkiga skolelever i gymnasiet. Separata priskategorier fanns för studerande som läst lång lärokurs (A-svenska), och medellång lärokurs (B-svenska). Tävligen sponsorerades av SFV.

Vinnarna fick under festliga former ta emot sina pris den 23 maj på SFV:s kansli i Helsingfors. Sammanlagt 35 bidrag skickades in i kategorin lång lärokurs, och 65 bidrag i kategorin medellång lärokurs. En SFV-jury valde ut de tre pristagarna i varje kategori.

Stipendier för goda prestationer i svenska

■ Sedan 2012 har SFV delat ut tio stipendier på 500 euro var för goda prestationer i A- och B-svenska i studentexamen i finska skolor. SFV-stipendierna delas ut i samband med studentdimissionerna i finskspråkiga skolor och tillföll 2018:

A-svenska: 1. **Saana Majander** Kouvola Yhteislyseo, 2. **Anna Salmi**, Etelä-Tapiolan lukio, 3. **Liida Pihlavirta**, Nokian lukio, 4. **Martti Ranta**, Olarin lukio, 5. **Leevi Lah-tinen**, Kuopion klassillinen lukio.

B-svenska: 1. **Ella-Noora Rahkola**, Ounasvaaran lukio, 2. **Pekka Kärkkäinen**, Kastellin lukio, Uleåborg, 3. **Henriikka Mankonen**, Kerttulun lukio, St Karins, 4. **Niina Niskanen**, Viitasaaren lukio, 5. **Emmi Raatikainen**, Leppävirran lukio.

Tre Ålandsstipendier utdelade

■ **Victor Michelsson**, **Pia Ek** och **Hanna Påvals** har tilldelats var sitt Ålandsstipendium på 5000 euro. De studerar till klasslärare och påbörjar sitt andra studieår vid Åbo Akademi i Vasa hösten 2018.

– Mina gamla kolleger har pratat varmt om den pedagogiska fakulteten i Vasa och eftersom jag kommer från Åland och är svenskspråkig så kändes Vasa som ett bra alternativ, säger Victor Michelsson, hemma från Lemland.

För andra året i rad har det varit möjligt för åländska studerande att söka

stipendium från SFV för studier i Finland inom pedagogikområden. Stipendierna utgör ett pilotprojekt och syftet är att utreda om ett stipendiesystem kan befrämja byggandet av aktiva kontakter mellan Åland och fastlandet, i ett läge då allt färre åländska studerande väljer Finland som studieland.

Pilotperioden är 2017–2019 och pedagogikområden fungerar som pilot- och utvärderingsområde. Stipendierna gäller studier som ger behörighet att verka som barnträdgårdslärare, klasslärare och speciallärare.

SFV finansierar språkgranskning av läromedel

■ Svensk Presstjänst får, i samarbete med förlaget Schildts & Söderströms, bidrag för att stöda språkutvecklingen i svenskspråkiga läromedel.

– Det är viktigt att de finlandssvenska eleverna får läromedel av hög kvalitet. Förutom sakkunskapen i ämnet måste även språket vara korrekt och tidsenligt, säger **Johan Aura**, kanslichef på SFV.

SFV har under de senaste åren beviljat bidrag till Svensk Presstjänst för språkgranskning av läromedel som ges ut av Schildts & Söderströms. I år beviljas 30 000 euro för ändamålet.

– De nya läroplanerna, både i grundskolan och gymnasiet, leder till att alla läromedel behöver förnyas. Under de senaste två åren har Schildts & Söderströms och våra författare utkommit med cirka 250 nya titlar, säger **Nils Saramo**, läromedelschef på Schildts & Söderströms.

Språkgranskningen i de nya läromedlen har inte bara gått ut på att granska hur texten är skriven, utan speciell vikt har lagts vid genusaspekter och mångfald samt råd och tips om ett naturligt språkbruk som är inkluderande.

FOTO: SHUTTERSTOCK

– För Schildts & Söderströms är det av stor vikt att språket i läromedlen är korrekt men också levande och i enlighet med det språkbruk som gäller idag. Svensk Presstjänst arbetar med språkutveckling och ett fortsatt samarbete med dem är viktigt och relevant, säger Nils Saramo.

Svensk Presstjänst rf är en allmännyttig förening var syfte bland annat är att stärka svenska språkets ställning i Finland. Föreningen upprätthåller språkvård i de finlandssvenska mediehusen (HSS Media, KSF Media och Svenska Yle).

FOTO: PIAPETTERSSON

Svensk Byaservice och IDNET fick ny värd

■ Verksamheten inom Svensk Byaservice, samarbetsforumet för byautveckling, samt IDNET, det finlandssvenska landsbygdsutvecklingsnätverket, flyttade den första september till Svenska lantbrukssällskapens förbund (SLF). Värdskapet för Byaservice, som grundades 1994, fanns tidigare hos SFV, och ursprungligen inom ramen för studiecentralsverksamheten.

– Andra huvudmän var Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur, samt Sydkustens landskapsförbund, berättar SFV:s kanslichef **Johan Aura**.

– Nu koncentreras verksamheten till en aktör som är centralorganisation för den svenskspråkiga landsbygdsrådgivningen i Finland. Det känns lyckat och naturligt, eftersom ett av SLF:s viktigaste syften är att jobba för landsbygdsutveckling i Svenskfinland, säger Aura.

Landsbygds- och byautvecklingen inom Byaservice har haft två anställda, som i samband med flytten byter arbetspunkt från SFV:s kansli på Handelsplanen i Vasa, till Österbottens Svenska Lantbrukssällskap på samma gata.

Svensk Byaservice svarar för delar av den svenskspråkiga informationsverksamheten inom Suomen Kylät r.y./Finlands Byar r.f. (SYTY) och delar av dess nordiska verksamhet. Mer information om verksamheten hittar man på Byaservice egen webbplats www.bya.net.

IDNET är ett av de fem nätverken som finansieras av Jord- och skogsbruksministeriet. IDNET utgör tillsammans med de övriga fyra nätverken en del av Landsbygdspolitiska Rådets verksamhet. Mer information om verksamheten finns på Landsbygdspolitikens webbplats www.maaseutupoliikka.fi.

Studiefonden beviljade stipendium till 736 studerande

■ Sammanlagt delades över 820 000 euro ut som studie- och elevstipendier ur Svenska studiefonden, som är ett fondsamarbete kring studiestipendier. SFV:s andel av de utdelade stipendierna är 100 000 euro. Stipendierna beviljas för studierelaterade kostnader, och är mellan 500 och 1 800 euro. Av den totala summan på över 820 000 euro gick drygt 650 000 euro till universitets- och högskolestuderande.

Av de sökande fick drygt hälften stipendium för utlandsstudier eller praktik utomlands. De övriga beviljades stipendium för

studiekostnader i Finland. Stipendierna för studier i Finland var 500-800 euro, medan beloppen för utbytesstudier beror på utlandsvistelsens ort och längd.

Totalt fick Studiefonden i år 1 024 ansökningar, ungefär 200 färre än året innan, och 288 sökande fick avslag på sin ansökan.

Den som söker stipendium från Studiefonden ska vara heltidsstuderande vid en högskola eller ett universitet, finsk medborgare eller fast bosatt i Finland och ha svenska som modersmål eller studie-språk.

1933

■ I maj 1933 samlades på inbjudan av Lilly Wickström ett antal damer i SFV:s kansli för att bilda en **syförening** – att arbeta till förmån för svenska skolor i trakter med svensk minoritetsbefolkning. På förslag beslöts enhälligt att främst hjälpa den svenska skolan Sorjos i Karelen. Under de tio första åren anordnades sju basarer, och syföreningen hade då sammanlagt donerat 207 000 mark (cirka 40 000 euro) till skolor och andra ändamål i krigshärjade svenskbygder. Efter Wickströms död leddes syföreningen av Astrid Grotenfelt, Evy Björkman, Gabriella Ekroth och Greta Pohjanpalo. Verksamheten lades ner med en avslutande basar år 1981.

Helsingfors

LÄR DIG ARRANGERA WEBINARIER

Tid: 10.10. kl. 9-15

Plats: SFV-huset G18, rum 101

Under en intensiv endagskurs lär du dig grunderna och får bekanta dig med olika tekniska lösningar. Vi ser på Zoom, Adobe Connect och Facebook live. Under dagen får du prova på att sända live, får hjälp med att planera sändningen och tips kring marknadsföring, samt möjlighet att ställa frågor. Kursledare: **Johanni Larjanko**. Kursen arrangeras i samarbete med Bildningsalliansen.

DIGISTOFF, FÖRDJUPAD KURS

Tid: 17.10 kl. 18:00-20:30

En kurs som riktar sig till vana Digistoff användare. Deltagarna har möjlighet till personlig handledning i arbetet med den egna föreningens webbsida. OBS! Ta med din förenings inloggningsuppgifter till Digistoff samt egen dator. Skicka gärna in frågor på förhand i samband med anmälan. Föreläsare: **Jonas Lemberg**.

GOOGLE ANALYTICS

- LÄR DIG TOLKA SIFFRORNA

Tid: 14.11 kl. 13-17 och 27.11 kl. 14-16.30

Använder du Google Analytics, men har svårt att förstå dig på siffrorna? Eller kan du redan grunderna och är sugen på att lära dig mer? Kursen i Google Analytics är tvådelad. Den första träffen består av en föreläsning, med gott om tid att ställa frågor, samt några praktiska övningar. Under andra träffen fokuserar vi på nyttiga, praktiska övningar, men tid för diskussion finns. Du lär dig bland annat att automatisera rapporteringen så att analytiken inte stjäl för mycket tid i vardagen. Kursen riktar sig främst till personer som arbetar inom föreningar eller förbund. Föreläsare: **Liina Korhonen** från Frantic.

ENKLA OCH GRATIS WEBBVERKTYG

Tid: 21.11 kl. 18:00-20:30

Lär dig att använda enkla och kostnadsfria webbverktyg effektivare. Under kursen går vi bland annat igenom hur Dropbox, Google Drive och Photos fungerar. Föreläsare: **Jonas Lemberg**.

FÅ ORDNING PÅ DINA BILDER

Tid: 12.12 kl. 18-20:30

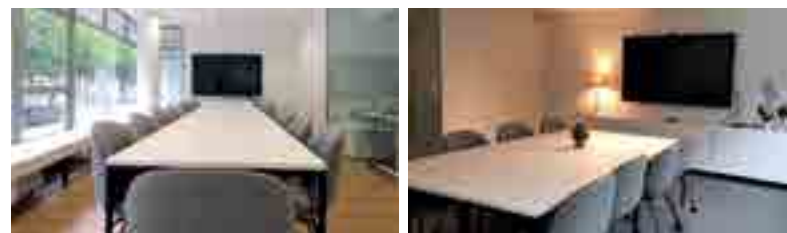
På kursen lär du dig hur du kan flytta bilder från din mobiltelefon eller pekplatta till den egna datorn. Vi går också igenom hur du kan skriva ut dina bilder och i vilka molntjänster du kan ladda upp dem. Ta gärna med egen mobiltelefon, pekplatta eller bärbar dator. Lärare: **Jonas Lemberg**.

Anmälan och mer information: www.sfv.fi

SFV:s verksamhetsombud

Sebastian Gripenberg sebastian.gripenberg@sfv.fi

tfn 050 441 08 18.

Hos Vännerna

Ordna er föreningsträff i SFV:s mötesutrymmen! Lokalerna står till kostnadsfritt förfogande för organisationer och föreningar. Reservera på www.sfv.fi/hosvannerna.

SFV-HUSET G18 I HELSINGFORS. Rum 101 finns i första våningen i SFV-huset G18, invid huvudtrappan. I möteslokalen ryms 15-20 personer vid möblering med konferensbord. Lokalen kan även möbleras med mindre cafébord och som klassrum (cirka 35 personer). I köket i närheten finns möjlighet att koka kaffe och te. De förbund som är medlemmar i Svenska studieförbundet får kostnadsfritt även använda festsalen i SFV-huset G18 dagtid måndag-onsdag. Den lokalen reserveras via festsalen@sfv.fi

SFV VASA. På Handelsplanen 23 B, gatunivå, finns ett mötesutrymme som rymmer 18 personer. Utrymmet kan möbleras som ett avlångt bord, klassrum eller mindre cafébord. Ytterligare finns 10 extra stolar (utan bord) och en bänk längs fönstret som rymmer cirka 10 personer. I lokalen ryms totalt cirka 30 personer. I mötesrummet finns en storskärm, Clevertouch, med nätuppkoppling och skrivtavla i samma skärm. I köket intill finns det möjlighet att koka kaffe och te. Förutom mötesutrymmet finns dessutom tre drop-in arbetspunkter för dig som behöver en tillfällig arbetsplats. Intill mötesrummet finns ett kök med möjlighet att koka kaffe och te samt kylskåp som får användas fritt i samband med möten och föreläsningar.

SFV ÅBO. På Tavastgatan 30 D 33-34 finns ett mötesutrymme med ett stort mötesbord för max 12 personer. Som klassrumsmöblering ryms cirka 20 personer, och totalt 24 med enbart stolar. I mötesrummet finns en storskärm, Clevertouch, med nätuppkoppling och skrivtavla i samma skärm.

Språkets mylla

På Svenska dagen hade jag härom året förmånen att få besöka en skola. Jag frågade eleverna vilket språk alla människor talar.

– Kroppsspråket!, föreslog en snabbtänkt elev.

Det var förstås alldeles rätt. Men vi enades om att det finns också ett annat språk vi människor har gemensamt: modersmålet. Och därför kan man, oavsett modersmål, sjunga Modersmålets sång för full hals.

Det här är en tanke som har vuxit i den finlandssvenska lyrikens bördiga mylla. När författaren Gösta Ågren skriver att modersmålet är det språk alla människor talar, rör han vid det djupt personliga och individuella i detta det mest allmänmänskliga. Språket är det redskap vi använder för att både lära oss nytt och ta tillvara minnen, resonera logiskt och uttrycka känslor. Det är också med språket som redskap som vi utvecklar vårt samhälle. För SFV är det en hjärtesak att främja det svenska språket i Finland, och att på olika sätt stimulera användning och utveckling. Våra stöd till läromedel är ett sätt, de litterära tävlingarna och författarstipendierna ett annat.

Skolans uppgift att ge den växande generationen både kunskap och språk var angelägen redan för 200-årsjubilarerna Zacharias Topelius. Som läromedelsförfattare betonade han den dubbla kunskapsprogression som skolboken bör ge, där såväl språkkänsla och läsförmåga som tankeförmåga ska övas. Skolböckerna ger sina läsare språkliga modeller, och genom ett gott språk blir också innehållet mer tillgängligt. SFV:s stöd till språkgranskning och språkutveckling av de finlandssvenska läromedlen kan därmed, med en blinkning till Topelius intentioner, kallas för en dubbel kunskapssubvention till svenskan i våra skolor.

De litterära tävlingarna är numera återkommande i SFV:s årskalender. Varför arrangerar vi sådana här tävlingar? Ett svar hittar man i alla de tävlingsbidrag som strömmar in: tävlingarna sporrar till skrivande. Språk, innehåll och form är delar av samma kulturella ekosystem. Den finlandssvenska lyrikens och prosans mylla behöver brukas för att hållas bördig, och till det behövs ständigt nya ordbrukare.

Svenskfinland är språk och kultur. Språket bär kulturen och kulturen bär språket. Tillsammans bär vi alla språket och kulturen. Vill man få syn på det svenska i Finland finns det heller inte en bild utan otaliga. Ur de många berättelsernas mosaik framträder en levande och föränderlig bild. Det är vackert. Det är omfattande och mångfasetterat. Läs!

Wivan Nygård-Fagerudd

STYRELSEORDFÖRANDE,
SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER

Tidskriften Astra

fick Fredrika Runeberg-stipendiet 2018

Text Christine Skogman ~ Foto Rabbe Sandelin

Kampanjen #dammenbrister bröt tystnaden och gav röst åt tusentals finlandssvenska kvinnor som blivit utsatta för sexuella trakasserier och övergrepp.

Tidskriften *Astra* fick Fredrika Runeberg-stipendiet 2018 för det omfattande och gedigna arbetet med kampanjen #dammenbrister. I förlängningen gick priset till alla de kvinnor som modigt delade sina vittnesmål om sexuella trakasserier och övergrepp.

I Finland var #dammenbrister först med att, som en del av metoo-rörelsen, ge röst åt tusentals kvinnor som tidigare inte vågat berätta, eller som berättat men inte blivit lyssnade på eller trodda. På kort tid undertecknade över 6000 finlandssvenska kvinnor i alla åldrar det offentliga uppropet. Kravet var nolltolerans mot sexuella övergrepp och respekt för kvinnors kroppsliga integritet ”i studiesammanhang, på jobbet, i skolan, på krogen, i föreningar, i församlingar, i klubbar, i kollektivtrafiken, i vården, i idrotts-sammanhang och i hemmen”.

Hela 949 vittnesmål om sexuellt ofredande, övergrepp, utnyttjande och våld samlades in. Varje enskild berättelse redigerades före publicering så att såväl offer som förövare står anonyma.

GRAFIK: LINA RAUNIO

I stipendiets motiveringstext lyfts fram hur mosaiken av vittnesmål visade på destruktiva strukturer och en kränkande umgängeskultur, som drabbat och drabbar otaliga kvinnor och även män, med ibland livslånga trauman som följd.

”#dammenbrister bidrog på ett avgörande sätt till att bryta tystnaden, ge drabbade mod att berätta, förflytta skammen från offren till förövarna, och blottlägga det lidande som orsakas. Detta ger ökad medvetenhet om och ökad beredskap att motverka och ingripa mot sexuella trakasserier och övergrepp i vårt samhälle”, heter det i motiveringen.

Eldsjalarna bakom kampanjen #dammenbrister, fr.v. Jenna Emtö, Ida Kronholm, Ylva Perera, Vilhelmina Öhman och Nina Nyman.

Fredrika Runeberg-stipendiet 2018 togs emot av **Ylva Perera, Ida Kronholm, Jenna Emtö, Vilhelmina Öhman** och **Nina Nyman**, eldsjalarna bakom kampanjen #dammenbrister. Platsen var Runebergs hem i Borgå, och dagen Fredrika Runebergs födelsedag den 2 september.

Av prissumman på 10 000 euro kommer mottagarna att använda en liten del till att redigeringa alla vittnesmålen

– en bunt på sammanlagt 655 sidor. Ett urval av vittnesmålen utkommer nämligen i bokform i höst på Förlaget M.

– Boken *Dammen brister* utkommer den 29 november, på årsdagen efter att vi släppte uppropet, berättar Ylva Perera, ordförande för tidskriften *Astra*.

Boken innehåller förutom ett urval vittnesmål även andra texter, bland annat en text om rättsprocessen kring övergrepp.

Resten av prissumman donerar mottagarna till Förbundet för mödra- och skyddshem.

– Vi valde Förbundet för mödra- och skyddshem eftersom det råder skyddshemsbrist i Finland och för att förbundet jobbar med utsatta kvinnor och barn, vilket är vad #dammenbrister handlar om, säger Ylva Perera. ■

”

I stipendiets motiveringstext lyfts fram hur mosaiken av vittnesmål visade på destruktiva strukturer och en kränkande umgängeskultur.

Fredrika Runeberg-stipendiet

❖ Fredrika Runebergs stipendiefond inom ramen för Svenska kulturfonden grundades 1986 på initiativ av fil.dr **Karin Allardt-Ekelund**, som var den främsta kännaren av Fredrika Runebergs livsverk. Fondens syfte är att ”hugfästa minnet av Fredrika Runebergs gärning och stimulera till den speciella samhällsmoderlighet som var utmärkande för henne”. Fredrika Runeberg-stipendiet utdelas årligen på Fredrikas födelsedag den 2 september till förtjänta personer som arbetar i hennes anda. Stipendiesumman år 2018 är tiotusen euro.

❖ Fredrika Runeberg-stipendiet kan inte sökas, utan mottagaren utses av en stipendiekommitté som består av representanter för Finlands svenska Marthaförbundet, Svenska kulturfonden, Svenska Kvinnoförbundet och Svenska folkskolans vänner.

Pristagarna i Arvid Möre-tävlingen 2018: Rosanna Fellman (I pris), Axel Vienonen (hedersomnämning), Emma Kanckos (II pris) och Ellinore Lindberg (III pris). Lina Bonde (hedersomnämning) kunde inte närvara vid prisutdelningen i SFV-huset G18 i Helsingfors.

Pristagarna i Solveig von Schoultz-tävlingen 2018: Ann-Charlotte Palmgren (I pris), Isabella Grüssner-Sarling (II pris), Johanna Evenson (III pris), Eva Spikbacka och Louise Agnesdotter (hedersomnämning).

SFV:s litterära tävlingar är viktiga!

Text & Foto *Rabbe Sandelin*

Då SFV delar ut pris i sina litterära tävlingar har det blivit en tradition att en etablerad författare ger pristagarna "några ord på vägen". I september, då prisen i Solveig von Schoultz-tävlingen delades ut, konstaterade Birgitta Boucht att SFV:s litterära tävlingar haft en vederkvickande inverkan på skrivandet i Svenskfinland.

I fall litterära tävlingar är meningsfulla diskuteras emellanåt, speciellt bland författare. **Birgitta Boucht** är av den åsikten att de är nog så viktiga. Men det behövs tillräckligt med deltagare.

– Det är väl ofta på det sättet som **Gösta Ågren** konstaterade då han blev Finlandiapristagare på 1980-talet: De flesta författare är emot litterära tävlingar, ända tills de själva blir prisbelönade.

Men idag tänker hon lite annorlunda. Enligt Boucht lockar tävlingar, och speciellt SFV:s litterära tävlingar, fram texter som kanske annars gömts undan i skrivbordslådorna.

– Ju fler skribenter som deltar med sina alster desto bättre, desto mer spännande blir det.

Boucht riktar sin uppmaning, sina "ord på vägen", speciellt till dem som inte nått

Birgitta Boucht gav "några ord på vägen" till pristagarna i SFV:s Solveig von Schoultz-tävling 2018.

prisfallen, och som kanske litet dystert bestämmer sig för att aldrig mera tävla.

– Men tänk i stället såhär: utan mig och de andra som blev utan pris hade det kanske inte blivit någon tävling. Om bara fyra bidrag kommit in skulle nog SFV sucka och dra slutsatsen att litterära tävlingar är av noll värde.

Boucht gratulerar inte enbart pristagarna, utan även alla som inte fått pris.

– Ni har räddat en viktig tävling, och ni har bevisat för er själva att ni är skrivande människor. Ge inte upp. Tänk på att ni är grundvalen för den finlandssvenska litteratur som både behövs och älskas här hemma, och i Sverige.

ROSANNA FELLMAN VANN ARVID MÖRNE-TÄVLINGEN. I maj delade SFV ut pris och hedersomnämningen i Arvid Mörne-tävlingen för under 30 år fyllda finlandssvenskarm, som denna gång gällde dikter. Sammanlagt 115 bidrag deltog. I juryn satt författaren **Mia Franck** (ordförande), författaren **Peter Sandström**, samt litteraturvetaren **Maria Österlund**.

Första pris, 5 000 euro, gick till **Rosanna Fellman**, Jakobstad, bosatt i Åbo, för diktsviten *Störd* som enligt prisjuryn klämmer åt synen på vem och

vad som är rätt och fel i samhället. Med säker stilkänsla slår texten knockout på förväntningarna om vad som egentligen kan betraktas som normalt.

Andra pris, 3000 euro, gick till **Emma Kanckos**, Pedersöre, bosatt i Åbo, för en från svärmorssvit, som hedrar tantperspektiv och galghumoristiskt låter smockan ständigt hänga i luften i uppkäftiga dikter med episkt anslag.

Tredje pris, 2 000 euro, gick till **Ellinore Lindberg**, Tenala, bosatt i Umeå, för diktsviten *Mens rea* som med en glödande språklig auktoritet väver fram en helhet där de inre landskapen står i samklang med de yttre, och allt till slut stannar upp i den harmoni som följer på kaos.

Ett hedersomnämning gick till **Lina Bonde**, Nykarleby, bosatt i Berlin, för *läckande linjer*, en stilsäker diktsvit om queera läckage på landsbygden, som i en ogenerad lek med ordparet bygden-blygden genererar en formmedveten diktutgrävning av hur tidsanda och kroppar skevar.

Ett andra hedersomnämning fick **Axel Vienonen**, Åbo, för sex dikter som på ett konsekvent och mångfacetterat sätt gestaltar livets ständiga rörelse mellan vemod och glädje. Vindarna viner kring öronen, men känslorna kommer precis då de behövs som mest.

ANN-CHARLOTTE PALMGREN VANN SOLVEIG VON SCHOULTZ-TÄVLINGEN. Sammanlagt 96 bidrag skickades in till SFV:s femtonde Solveig von Schoultz-tävling, som i år gällde dikter. I juryn satt författaren **Mia Franck** (ordförande), författaren **Peter Sandström**, samt litteraturvetaren **Maria Österlund**.

Första pris, 5000 euro, tilldelades **Ann-Charlotte Palmgren**, Åbo, för en stramt hållen diktsvit som på ett finurligt och säreget vis kombinerar tankar om inre och yttre landskap till en mångbottnad gestaltning som utmynnar i en stark kroppslig upplevelse av platsen.

Andra pris, 3 000 euro, gick till **Isabella Grüssner-Sarling**, Pålshöle, för en laddad diktsvit där diktjaget skapas genom form, färg och material kryddad med en språkrädd där fraserna bränner till i sin lyster och angelägenhet. Kroppen krackelerar och gör samtidigt krumsprång mitt i livet.

Tredje pris, 2000 euro, gick till **Johanna Evenson**, Hammarland, för diktsviten *Ålandet*, där prunkande naturlyrik byggs på personifikationer som piggt poserar, uppfriskande och uppfordrande fananammafräckt, i förbifarten, i ett glättigt explosivt utförande.

Ett hedersomnämning fick **Louise Agnesdotter**, Helsingfors, för en lyrisk

betraktelse som flätar samman dagarnas och livets obönhörliga gång till en vacker och trots allt hållbar väv.

Det andra hedersomnämning gick till **Eva Spikbacka**, Hägersten för diktsviten *Fragment ur Änglar och malar – den förlorade poesin* som uppsöker en skir och spröd växtvärk fångad i distinkta bilder samt smärtpunkterna i att ömsa relation, allt fastnaglat i en platsbundenhet. ■

SFV:s litterära tävlingar

♦ Syftet med SFV:s litterära tävlingar är att främja intresset för att skriva skönlitteratur.

♦ Det finns två tävlingar: Arvid Mörne-tävlingen (för under 30-åringar) som instiftades 1986, och Solveig von Schoultz-tävlingen (för de som fyllt 30) som instiftades 2004. Vartannat år gäller tävlingarna dikter, vartannat år noveller.

♦ Båda tävlingarna har samma prisummor. Förstapristagarna erbjuds även en kortkurs i skrivande på Nordens folkhögskola på Biskops Arnö i Sverige, och därutöver får alla som premierats i SFV:s litterära tävlingar delta i ett skrivarseminarium.

BISKOPS ARNÖ

– ön där litteraturen blomstrar

Text Christine Skogman ~ Foto Rabbe Sandelin

Författaren och matematikläraren Ann-Sofi Carlsson är den första mottagaren av SFV:s nyinrättade vistelsestipendium för författare på Biskops Arnö. Sammanlagt har hon tillbringat tre veckor på folkhögskolan. Resultatet är en färdigt sammanställd novellsamling.

ANN-SOFI CARLSSON har delat upp sin tre veckors vistelse i två perioder. I maj var hon på Biskops Arnö under två veckor och skrev färdigt novellsamlingen som hon jobbat med en längre tid. När vi träffar henne i början av augusti på den litterära ön i Mälaren, är hon där för att delta i den veckolånga kursen *Att skriva skönhet*.

Just nu är hon inne i ett skede där hon fokuserar på att skriva noveller.

– Jag tilltalas av det korta formatet. Under en eftermiddag kan jag skriva en novell och vara rätt nöjd över den. Texten är kanske inte färdig, men jag har skapat en kärna i en berättelse, säger Ann-Sofi.

– Utmaningen är att sammanställa flera noveller till en helhet, framför allt om man endast kan skriva korta stunder åt gången. Därför jag är tacksam över de två veckorna här i maj. Jag kunde i lugn och ro överblicka mina texter och med samlade tankar få ihop dem till en helhet, fortsätter hon.

LÄRARJOBBS GER FRIHET OCH INSPIRATION. Som ung tyckte hon väldigt mycket om att skriva, och skrev en hel del dikter. Hon hade gärna fortsatt

”

Jag kunde i lugn och ro överblicka mina texter och med samlade tankar få ihop dem till en helhet.

skriva, men det blev en paus då hon började studera, jobba och bilda familj.

– När jag var hemma med mitt tredje barn öppnade sig möjligheten igen. Då började jag skriva målmedvetet medan min son sov. Det blev min egen tid.

I dag arbetar hon som matematiklärare och skriver då det finns tid och möjlighet. Att börja skriva på heltid var något hon funderade på då hon upptog skrivandet igen.

– Jag tror att det i längden kan bli lite enahanda, trots allt. I min vardag i skolan får jag impulser och lärarjobbet ger mig också friheten att skriva då det känns inspirerande och roligt. I skolan får jag koncentrera mig på undervisningen och känna att jag blir färdig, till exempel med en kurs eller ett läsår. Däremot kan skrivprojekt hänga med år efter år, framför allt längre texter. Det kräver en oerhörd uthållighet att skriva långa texter, säger hon.

Att delta i en skrivarkurs kan ge mycket, och den längsta kursen Ann-Sofi har deltagit i är *Litterärt skapande* i regi av Centret för livslångt lärande vid Åbo Akademi och Yrkeshögskolan Novia. Kursen gav henne bland annat olika teorier om skrivandet i sig, men det som gav henne allra mest var samtal kring texterna.

”

Först och främst handlar det om att jag vill skriva, jag trivs och mår bra av det.

Ann-Sofi Carlsson

Biskops Arnö – en samlande kraft kring nordiskt bildningsarbete

– Att tillsammans med andra, helt konkret, peta i texter och titta på vad som fungerar och vad som inte fungerar är oerhört lärorikt. Man ser att det finns olika sätt att uttrycka sig på i litterär form. Utmaningen är att frigöra sig helt, att hitta den egna formen och det egna sättet att skriva, så att man når sin fulla potential.

AVSLAG AVSKRÄCKER INTE. Ann-Sofi har en ambition att publicera sig och anser att skrivandet handlar om flera olika saker.

– Först och främst handlar det om att jag vill skriva, jag trivs och mår bra av det. För det andra handlar det om att producera texter som är tillräckligt bra och som andra vill läsa. Och för det tredje handlar det om att hitta läsare genom att publicera sig, i till exempel tidskrifter eller genom att hitta förlag som intresserar sig för mina manus. Där

finns det gränser för vad jag kan påverka.

Förlaget Scriptum har gett ut tre böcker av Ann-Sofi, men hon har även blivit refuserad. Det är något man får vara beredd på då man har ambitionen att publicera sig.

– Det är bara att jobba vidare då man får avslag. Man kan alltid lära sig mera, utveckla sina texter. Det kanske helt enkelt är så, att det är en annan text som ska ut och bli publicerad.

Ann-Sofi drar nytta av matematiken då hon skriver. Det matematiska tänkande handlar om att se helheter och kunna överblicka saker, men också om att se enskilda detaljer. Det är lite samma sak med litteraturen menar hon, och låter förstå att hon som matematiker kanske är lite stramare i sitt litterära uttryckssätt.

– Därför tror jag novellgenren också passar mig väldigt bra – man behöver inte säga allt.

Ann-Sofi är lyrisk då hon beskriver natursköna Biskops Arnö, och passar på att ge en eloge till skolans personal.

– Biskops Arnö är ett fantastiskt ställe! Jag blev väldigt väl emottagen då jag kom hit i maj, och nu också i augusti. Stämningen är fin och man är omgiven av vacker natur. Här finns fina möjligheter att promenera och jogga, att simma i sjön och bada bastu. Att kunna varva skrivandet med promenader i naturen har varit inspirerande.

Biskops Arnö har gott anseende. Vad är framgångsfaktorn bakom folkhögskolan, tror hon?

– Det måste ju vara traditionen av att man aktar litteraturen högt, i kombination med den kompetenta personal som finns här. Man känner historiens vingslag och här får man satsa på olika konstämnen. Dessutom finns här få distraktioner. Man får mycket gjort då man kommer hit. ■

Föreningen Norden är huvudman för folkhögskolan på Biskops Arnö, belägen cirka 60 kilometer norr om Stockholm. De nordiska kopplingarna och kontakterna är därmed självklara.

Ar 1956 fick Föreningen Norden möjlighet att bedriva nordiskt bildningsarbete på ön och 1958 startade man folkhögskolan, som idag bär namnet Biskops Arnö Nordens Folkhögskola.

– Vi driver fortsättningsvis en nordisk folkhögskola, konkretiserat bland annat genom Debutantseminariet. Då samlas debuterande författare från de nordiska länderna här på skolan under en intensiv vecka för att föra samtal om litteratur, författarskap och text, berättar rektor **Mats Lundborg**.

– I skolans styrelse finns dessutom medlemmar från de nordiska länderna, fortsätter Mats.

Nordisk författarskola för unga startade 2013 och är ännu ett exempel på ett lyckat nordiskt projekt som skolan driver. Unga i åldern 15–18 år från hela Norden har under fem års tid samlats under sommaren och tillbringat några dagar i skrivandets tecken på folkhögskolan. Av dem som deltagit har nu fyra debuterat. Uppdraget från Nordiska Ministerrådet var att skapa en författarskola för unga på hög nivå.

– Det har vi lyckats med, säger Mats. Skolan når ungdomar i hela Norden

genom sitt stora kontaktnät. De som är intresserade ansöker till författarskolan med en text som skolan gör en bedömning på.

– Vem som kommer varierar från år till år och ungefär vartannat år lyckas vi få en deltagare från Grönland, säger Mats.

På Biskops Arnö kan man delta i korta eller långa kurser i bland annat foto, film, prosa, lyrik och dramatik, kultur, bistånd och friskvård. Biskops Arnös Författarskola, som kanske är något av folkhögskolans signum, är en längre kurs och pågår under en höst- och vårtermin.

Som en aktör inom den fria bildningen har skolan möjlighet till en flexibel verksamhet som kan svara mot aktuella behov i samhället inom de områden den verkar.

– Vi är befriade från läroplanen. Vi skapar vår egen läroplan och kan på så sätt vara angelägna och följa med tiden, säger Mats. →

Folkhögskolan har ett brett utbud av lång- och kortkurser. Årligen deltar drygt 200 elever i skolans långkurser.

Majoriteten av kursdeltagarna är svenskar. En hel del danskar deltar också i skolans kurser, framförallt i Författarskolan.

– Det beror säkert på att våra författare är kända i Danmark. Dessutom har flera elever som gått här lyckats slå igenom i Danmark, vilket troligtvis är en bidragande orsak. Vi har också deltagare från Norge och Finland, Island mer sällan. Kanske det är en språkfråga? undrar Mats.

– Det uppstår ju en språklig lyhördhet och det blir språkligt berikande med elever från olika länder. Vi är så lika, men ändå inte. Språket som talas brukar vi skämtsamt kalla blandinaviska, skrattar Mats.

Hur ser Biskops Arnö ut om tio år?

– Om jag får beskriva ett önskescenario, så står vi på flera olika ben: Vi har

skolan med korta och långa kurser, vi har den nordiska verksamheten och vi har den kommersiella verksamheten. Allt vilar på en stabil ekonomi. Vi har utökat utbudet av foto- och filmkurser. Vår utbildning i bildjournalistik, den enda som finns i Sverige idag, har stärkts generellt. Det vore viktigt eftersom bilden får en alltmer framträdande roll i medierna, samtidigt som yrket bildjournalist är utsatt för hårda prövningar i en hård bransch, säger Mats.

– Men framför allt är Biskops Arnö är en stark, angelägen och nätverkande instans inom litteratur. Det är vad vi är kända för, fortsätter han.

Ja, vad är magin bakom Biskops Arnö?

– Det är svårt att svara på vad magin är, skrattar Mats. Men en bidragande faktor är att vi håller marknaden borta från ön. Förlagen får inte komma hit och mark-

Biskops Arnö

❖ Skolans huvudman är Föreningen Norden.

❖ 1958 startade man folkhögskolan som idag heter Biskops Arnö Nordens Folkhögskola

❖ Skolan har ett brett utbud på långkurser, sommarkurser och kort- och helgkurser

❖ Skolan har drygt 200 långkurselever varje läsår.

Mer information:
www.biskopsarno.se

Marknaden håller vi borta från Biskops Arnö. Det är en stor fördel, säger rektor Mats Lundborg.

nadsföra sig. Våra författarsamtal är professionella och vi har ingen publik här som till exempel på en bokmessa. Här skall våra elever i lugn och ro få fokusera på skrivandet, det professionella samtalet och texten. Tids nog exponeras de för marknaden. ■

”

Det uppstår ju en språklig lyhördhet och det blir språkligt berikande med elever från olika länder.

Elise Karlsson och Elisabeth Hjort handleder på kursen *Att skriva skönhet*

Texten i fokus

På Biskops Arnö strävar man efter att samtliga lärare och handledare har en aktiv karriär på gång. Författarna Elise Karlsson och Elisabeth Hjorth ansvarar för kursen *Att skriva skönhet* som Ann-Sofi Carlsson deltar i. Till vardags arbetar de med texter och skrivande i olika form.

– Det finns en relation mellan det egna aktiva skrivandet och handledningen som är viktig och givande, säger Elisabeth, som sedan 2012 har handledt på Författarskolan.

Under kursen *Att skriva skönhet* används bland annat textsamtalet som pedagogiskt instrument. Undervisningsformen har utarbetats utifrån folkhögskolans idé om att medlemmarna i gruppen har kunskapen, och att man tillsammans kan utveckla texten.

– En text blir någonting helt annat genom andras läsningar. Man får syn på sådant som man förmodligen aldrig annars skulle upptäcka. Det är ett kollektivt arbete som man har mycket nytta av då man sitter ensam med texten och försöker skriva vidare, säger Elisabeth.

Kursen *Att skriva skönhet* pågår en vecka och många texter förändras och förbättras genom textsamtalen under kursens gång.

– Vi talar bara om texter som är på väg, och vi är där för att hjälpa till så att det blir den bästa text den någonsin kan bli, säger Elisabeth.

– Man kan få syn på sig själv som den skrivande människan. Vi möts bara i texterna, och det är ett speciellt sätt att mötas på, säger Elise.

Under kursen talar kursdeltagarna inte om någonting annat än texterna. Det är ett medvetet val, bekräftar Elise och Elisabeth.

– Ja, det är en regel, säger Elisabeth. På fikaten får man prata om vad som helst, men på kursen pratar vi bara text. Det finns en poäng i det. Det är klart att skribenten skriver utifrån den hon är, sina erfarenheter och så vidare, men när du lämnar ut texten så blir det också en frihet i att inte vara den där personen. Texten kommer ur någonting och det är texten vi förhåller oss till. ■

Text Camilla Lindberg ~ Foto Magnus Lindberg

Med sikte ställt på ett MANUS

Intresset för skrivartutbildningar ökar. Vid Västra Nylands folkhögskola i Karis ryms endast en bråkdel in av dem som söker till Författarskolan.

För trettio år sedan fanns det ingenting här i Finland. Jag for till Biskops Arnö och skrev min första bok där, säger författaren **Monika Fagerholm**.

I dag är attityden till skrivartutbildningar i Svenskfinland en helt annan. Det finns ett digert utbud av veckoslutskurser i hela landet, och flera mer omfattande svenskspråkiga utbildningshelheter inom området har sett dagens ljus under de senaste två åren.

Ett av de nya tillskotten är Författarskolan vid Västra Nylands folkhögskola i Karis som inledde med den andra kullen studerande i augusti. Till den första Författarskolan som utlystes ifjol, och förverkligade under läsåret 2017–2018, tävlade hela sextio personer om de fjorton platser som fanns till förfogande. När årets kurs utlystes lämnade ungefär lika många in sitt motivationsbrev med tillhörande arbetsprov. Lika många deltagare kunde beredas plats i år.

– Intresset har också varit stort för kurshelheten Litterärt skapande vid

Åbo Akademi som omformats en del under åren som gått. Kortkurser som ordnas blir i regel fulla. Att det finns ett utbud, ökar förstås intresset för skrivande, säger författaren **Mia Franck**.

Tillsammans med Monika Fagerholm fungerar hon som lärare och handledare på Författarskolan. Det är en ettårig kurshelhet med tydlig målsättning. Det handlar om att under ett års tid skriva ett råmanus som i bästa fall kan utvecklas till en färdig bok.

Monika Fagerholm blir märkbart irriterad när siffror efterlyses på hur många nya finlandssvenska böcker som kan tänkas bli resultatet av fjolårets kurs. Ändå är sannolikheten stor att många av kursdeltagarna kommer att ge ut böcker. Cirka hälften har redan långt framskridna manus att jobba vidare med. Men fokus ligger inte där.

– Författarskolan har egentligen ingenting med förlag, bokutgivning eller produktion att göra. Folk har till exempel svårt att förstå vad skillnaden mellan råmanus och bok är. Det här är en utbildning för den som verkligen vill ge sig hän och få redskap för att förstå

vad konstnärligt skapande innebär. Professionellt skapande handlar om en inriktning i livet som är större än att få till en produkt. Det handlar om integritet och att gå sin egen väg. Att helt enkelt vidga världen, säger Fagerholm. Samtidigt gör hon en jämförelse med Sverige där utbudet av skrivartutbildningar alltid varit stort.

– Nästan alla betydande författare i Sverige har någon liknande utbildning som den här bakom sig.

”

Professionellt skapande handlar om en inriktning i livet som är större än att få till en produkt.

Emma Kanckos och Rosanna Fellman fick pris i årets Arvid Mörne-tävling. Just nu går de på Författarskolan i Karis.

Författarskolan vid Västra Nylands folkhögskola har inget med förlag, bokutgivning eller produktion att göra. Utbildningen handlar om integritet och konstnärligt skapande, betonar Mia Franck och Monica Fagerholm.

Vad kan det stora intresset för skrivartutbildningar bero på? Handlar det om ett narcissistiskt behov av att få uttrycka sig? Monika Fagerholm anser att behovet har flera dimensioner än så.

– Det handlar också om en ärlig drift och önskan att vilja synliggöra, återge och delge och grubbla över historier i ens släkt och familj som påverkat ens närmaste starkt och kanske i förlängningen format den egna personen, världen och samhället. I en alltmer splittrad och snabb offentlighet, så är det just de här historierna som faller bort på något sätt.

Författarskolans kursår bygger på en pedagogisk idé som utgår från organisk dramaturgi, och förverkligas genom en årslång strukturerad resa med sex huvudsakliga etapper. Till en början ligger fokus på att skapa ett manus som sedan bearbetas. Rent fysiskt träffas

Det handlar om att utveckla en slags ärlighet och att utmana sig själv att gå längre än man egentligen tror att man kan.

kursdeltagarna under hundra närvarolektioner som fördelas på sju veckoslut. Där ingår även individuell handledning. Däremellan finns tid för eget skrivande. Atmosfären är tillåtande när det gäller de konstnärliga processerna,

men lärarna är medvetet ”stränga” och kräver engagemang. Bland annat är det närvaroplikt. Samtliga som antogs ifjol, fullföljde utbildningen.

– Vi lärare ger väldigt mycket och då måste man också kunna kräva, säger Mia Franck och beskriver antagningsprocessen

– I motivationsbrevet söker vi efter något som bränner. Det måste kännas angeläget. Skrivprovet omfattar endast en sida, men det behövs sällan mera för att man ska kunna se potentialen hos en skribent. Det betyder inte att de övriga sökande inte skulle ha passat in, men vi kunde helt enkelt inte hantera en större grupp.

NÄR OCH FJÄRRAN. Västra Nylands folkhögskola med tillhörande internat ligger behändigt nära järnvägsstationen i Karis, endast en knapp timmes tågresa

från Åbo och Helsingfors. Men årets utbildning har även lockat två studerande från Sverige. Bland fjolårets och även årets deltagare, finns icke oväntat flera journalister som vill förkovra sig i skönlitterärt skrivande.

– Det vi fokuserar på är inte teknik. Vi skriver i första hand berättelser, eftersom man först måste skapa något att använda teknik på. Prosa, lyrik och dramatik. Det handlar om att utveckla en slags ärlighet och att utmana sig själv att gå längre än man egentligen tror att man kan, säger Mia Franck.

Hon har nyligen utkommit med boken *Bombträdgården* och ser ingen konflikt mellan sin lärar- och författarroll.

– Det är alldeles otroligt givande att hålla på med den här sortens arbete parallellt med det egna skrivande.

Monika Fagerholm väljer att lyfta fram ett angeläget ämne som går hand i hand med skrivandet. Till och med så att det är en direkt förutsättning för att de egna texterna skall kunna utvecklas. Det handlar om läsandet. Hon har kunnat iakttä en oroväckande stor andel av skrivkursdeltagare i vårt land som har som ambition att bli författare, uppger att de inte läser böcker.

– Det är förbluffande. När jag var ung skulle man aldrig vågat erkänna det inom mina kretsar. Idag tycks man vara helt fine med att inte läsa.

FÖRFATTARSKOLAN GER SKJUTS ÅT DRÖMMAR. Av de fjorton som antogs till höstens Författarskola i Karis, finns två kursdeltagare som i våras erhöll pris i Arvid Mörne-tävlingen som gällde lyrik.

– Jag har som mål att bli publicerad.

Disciplinerat skrivande bland andra kreativa människor ger resultat.

Just nu skriver jag prosa och vill få hjälp med gestaltningen, säger **Emma Kanckos**.

Rosanna Fellman har också som målsättning att bli publicerad i bokform. Hittills har hon främst uppträtt med sina texter på scenen och behöver nu få hjälp med att skriva texter som också fungerar i bokform. Hon fick höra om Författarskolan via en tidigare kursdeltagare som prisade fjolårets kurs.

En av dem som gick kursen ifjol är **Sebastian Backlund** som är utbildad sjukskötare. Han skrev redan flitigt under lågstadietiden och som vuxen deltog han i kortare skrivarkurser. När han anlände till Författarskolan hösten 2017, hade han tre stycken långt uttänkta manusidéer i bagaget, men egentligen inga färdiga texter. Redan under den första kursdagen valde han en manusidé att arbeta vidare på, och

började skriva på en skräckhistoria om backpackers i Kroatien.

Han upptäckte som många andra att skrivandet är ett hårt arbete som sällan går att förverkliga effektivt efter en lång dag på jobbet. När halva kursen gått, bytte han arbetsplats och började arbeta som bemanningsskötare i Norge. Det här innebar att han fick långa sammanhängande ledigheter som frigjorde skrivtid, men utan att lönen minskade.

Efter ett år av hårt skrivarbete hade han fått ihop ett råmanus.

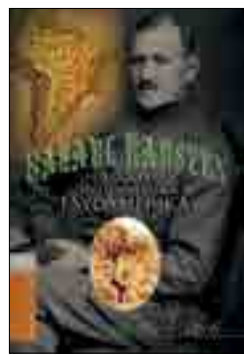
– Det kändes överkligt och fantastiskt. Jag upplevde året som mycket givande och dessutom lyckades jag äntligen hoppa av ekorrhjulet genom att byta jobb. Varje kurshelg reste jag från Norge till Karis och kunde koppla bort vardagen helt och hållet. Jag befann mig bara där, tillsammans med andra kreativa människor att inspireras av. ■

Med hjälp av Vännerna

VÄSTRA NYLANDS FOLKHÖGSKOLA / Beviljat ändamål: Författarskola / Beviljat belopp: 10.000 euro / Tidsperiod: 2017 / Förväntat resultat: Stärkande av det finlandssvenska språket och skrivandet. Målet är att författarskolan i framtiden skulle vara en del av det finlandssvenska utbildningsutbudet.

Konst och forskningsresor i SFV:s höstutgivning

Text & Foto Rabbe Sandelin

SFV:s biografiserie fortsätter med två utgåvor i höst: "Sigrid Schauman - med palett och penna", och "Rafael Karsten – bland indianfolk i Sydamerika". Böckerna presenteras och lanseras officiellt på Helsingfors bokmessa den 25–28 oktober.

Boken om **Sigrid Schauman** (1877–1979) omspanner hela Sigrid Schaumans 101-åriga liv med tyngdpunkt på 1900-talets början. Det är fråga om den första omfattande biografien över Sigrid Schauman, berättar bokens författare **Camilla Granbacka**.

– Min avsikt har varit att ge en så inträngande bild som möjligt av Schaumans uppväxt och utveckling, utan att dölja svårigheter i hennes liv. Jag har velat fånga Schaumans väsen och måleri, genom en detaljerad insyn i hennes arbete och den miljö och vänkrets hon levde i.

Sigrid Schauman befann sig i en för finländska förhållanden pressad rollkombination: hon var kvinna, bildkonstnär, kritiker, ensamförsörjare, modernist och finlandssvensk under en tid som inte direkt gynnade denna blandning.

– Hon växte upp i en adlig officersfamilj, som flyttade runt i Polen och Ryssland. Hennes familjehistoria har förstås stark anknytning till Finlands historia, eftersom Sigrid Schaumans bror Eugen sköt Rysslands generalguvernör i Finland år 1904.

Sigrid Schaumans mor dog i Polen när Sigrid var endast sju år gammal och det satte djupa spår i henne. Sigrid hade också fått en förgylld uppfattning om Finland via *Fänrik Ståls sägner*, men det ledde till en besvikelse när hon kom till Finland.

– Hon besökte aldrig Polen eller Ryssland i vuxen ålder, men ändå hade hon mycket starka åsikter och känslor för dessa länder. På äldre dagar anammade Schauman ett rätt högljutt sätt att umgås, och kunde komma med dräpande repliker.

Camilla Granbacka kommer fram till att det var en slags bastion mot personer hon dels inte tyckte om, dels inte kände väl.

– Hon ville antagligen inte utsätta sig för omgivningens nyfikenhet, och var troligen en rätt blyg person. Det är antagligen mycket få personer som verkligen kände Sigrid Schauman. Till dem kan räknas de få konstnärsvänner och ungdomsvänner hon brevväxlade med.

Schauman följde också envist sitt konstnärskall trots att hon inte fick stöd hemifrån, vare sig ekonomiskt eller andligen. Under sitt långa liv var hon både som konstnär och kritiker delaktig i en

utveckling som helt förändrade uppfattningen om konstens mål och medel.

– Som bildkonstnär ställde hon ut i Norden, framför allt i Sverige och fick god kritik i den svenska dagspressen. Trots att hon aldrig blev helt nonfigurativ i sitt konstnärskap förhöll hon sig som kritiker öppen för den internationella modernismens radikala tendenser.

Schauman målade med palettkniv direkt framför sitt motiv. Under hennes sjuttioåriga karriär som bildkonstnär föddes hundratals, möjligen upp till tusen verk. Endast en bråkdel av dessa finns till påseende offentligt, då de flesta finns i privata samlingar.

– Som ensamförsörjare tvingades Schauman förvärvsarbета, och det var först som 70–80-åring hon kunde blomma upp, och också vila i sitt skapande – hon ställde då ut som medlem i Prisma-gruppen och vistades långa perioder i södra Frankrike. Det är fascinerande att se att hon tog sig fram professionellt ännu som 70–80-åring, trots att hon vid detta skede allt mer förlorade sin syn. Ännu märkligare är att hon nästan enbart deltog i gruppställningar. Hon hade sin första soloutställning först som 86-åring.

Rafael Karstens (1879–1956) fältforskningar i Sydamerika fick i tiden stor synlighet i pressen både i Finland och i Sverige. Han utmålades i tidningarna som en hjälte som uthärdade svåra strapatser i Sydamerikas urskogar bland de stundom barbariska indianfolken. Bilden av Karsten bleknade ändå rätt fort efter hans bortgång, och idag är han rätt okänd såväl bland yngre akademiker som bland den finlandssvenska allmänheten.

– Med tanke på hans unika fältforskningar i Sydamerika och hans obestridda internationella berömmelse är det på sin plats att ur arkivens och bibliotekens gömmor synliggöra hans pionjärinsatser som fältforskare i form av en biografi över hans liv och verk, säger bokens författare, religionsforskarna **Raili och René Gothóni**.

Båda betonar att deras bakgrund som religionsvetenskapare inte är den som gjort att de anser att frågan om religion och religionens uppkomst var den viktigaste röda tråden i Karstens liv.

– Nästan allt som han skrev hade en anknytning till eller berörde religion och religiösa föreställningar, riter och ritualer. Redan i de sena tonåren fjärrades Karsten från föräldrarnas strikta religiösa arv, och hela livet förde han en inre kamp mot kristendomen, särskilt kolonialismens och missionärernas inblandning i Sydamerika.

NÄTVERKARE – MEN OUTSIDER. Hans sammanlagt sex forskningsresor var komplicerade och kostsamma, och Karsten insåg tidigt värdet av fungerande nätverk.

– Det verkar som om han hade lätt för att knyta förtroliga kontakter med människor som kunde hjälpa honom i olika skeden av hans forskarkarriär. Han hade i början goda kontakter till alla seriösa sydamerikaforskare i Europa.

Rätt fort fick Karsten ändå rykte om

sig som en mycket envis kämpe. Ryktet påskyndades av intrigerna på universitetet, de bittra tävlingarna om stipendier samt av en målmedveten ambition att bli en framstående forskare och professor vid Helsingfors universitet.

– För oss som biografiskrivare är det smärtsamt att se hur hans otaliga dispyter och sätt att kritisera eller nonchalera andra forskarkolleger ledde till att han förlorade så gott som alla sina vänner, och till sista hamnade fullständigt i periferin vid sitt eget universitet.

I Sydamerika lyckades Karsten bland indianfolken samla unika arkeologiska och etnologiska föremål samt ett omfattande fältmaterial med fotografier, iakttagelser och intervjuer. Där kände han sig hemma och Raili och René Gothóni säger att det inte är helt fel att påstå att Sydamerika blev hans andra hemland.

– Karsten trivdes bland indianfolken, hos vilka han kände sig fri och välkommen. Han njöt av forskarlivet i Ecuadorors städer och beundrade urskogarnas fauna och flora. I det avseendet kan man säga att han fullbordade sitt kall och sina planer. Hans största önskan var att bidra till större förståelse för naturfolkens kultur och religion samt deras naturmediciner.

Karsten var även på andra sätt en pionjär på sitt område. Som sydamerikaforskare reste han till urskogsområden där ingen annan varit före honom. Han lyfte upp genusfrågor flera decennier innan andra forskare, och intresserade sig för ceremonier som gällde kvinnor och flickor. Han diskuterade slaveriets, kolonialismens och civilisationens avigsidor.

– Rafael Karsten var en färgstark, kämpande, temperamentsfull och noggrann vetenskapsman. Det har varit en givande resa att bekanta sig med honom, en man med en ambivalent personlighet, stora ambitioner och en karriär med äventyr, universitetsintriger och akademiska dispyter. ■

SFV på bokmässan i Helsingfors

FOTO: EVA PERSSON

Sigrid Schauman - med palett och penna

- ◆ Scen: Blåbärslandet (tidigare Tottiscenen)
  - ◆ Camilla Granbacka
  - ◆ Intervjuare: Peik Henrichson
- Fredag 26.10 kl 17

Rafael Karsten - bland indianfolk i Sydamerika

- ◆ Scen: Blåbärslandet (tidigare Tottiscenen)
  - ◆ Raili och René Gothóni
  - ◆ Intervjuare: Peik Henrichson
- Söndag 28.10 kl 11

Mordet på Akademin

De två senaste decennierna har varit tunga för universiteten, med brutala ekonomiska nedskärningar i kombination med marknadsliberala förvaltnings- och ledarskapsmodeller, föga lämpade för de klassiska bildningsidealerna.

Kring detta har **Tage Kurtén** utkommit med ett tungt debattinlägg, i deckarform!, med titeln *Makten och härligheten. Mordet på det gamla universitetet* (Labyrinth Books 2018). Kurtén har en lång karriär vid Åbo Akademi bakom sig, och pensionerades 2015 från professuren i teologisk etik med religionsfilosofi. Att debutera som skönlitterär författare med en deckare förlagd till den egna arbetsmiljön är inte så lite vågat.

Men först en återblick på genren deckare i universitetsmiljö. Den har nämligen gamla anor. År 1914 väckte pseudonymen ”Tre herrar” uppståndelse med en samling kriminalnoveller förlagda till Helsingfors universitet, *Herr Corpwieth: Gentleman – detektiv*. Bakom pseudonymen dolde sig tre amanuenser vid HU:s bibliotek: **Emil Hasselblatt**, **Olaf Homén** och **Henning Söderhjelm** (Homén senare professor i litteratur vid ÅA och Söderhjelm författare).

Det är egentligen förvånande att den aldrig getts ut i nytryck. På finska utgavs den 2003, inbunden tillsammans med en översättning av *Den gåtfulla dubbelgångaren*, av Mr. C, från 1916. En uppföljare till Corpwieth skriven av **Holger Nohrström**, även han verksam vid HU:s bibliotek och förebild för Corpwieth.

En kuriositet värd att nämnas är också den lilla stafettromanen *Mordet å Åhuset*, från 1988, skriven av en grupp personer med anknytning till sociologiska institutionen vid ÅA, med **Berndt Ekholm** som redaktör.

Men tillbaka till Kurtén och mordet vid – och på – Åbo Akademi. Det handlar nämligen om mord på bägge planen; både en person och universitetet som idé. Att universitetsmiljön alltid varit skådeplats för intriger är ingen nyhet, det ligger tvärtom i dess natur, med ständig konkurrens om tjänster, idéer och resurser. Inte heller konflikterna mellan hårda och mjuka vetenskaper. Lägg därtill de speciella konflikter som alltid präglat ÅA: Både mellan ”språk och kvalitet” (det finlandssvenska ansvaret kontra vetenskaplig nivå) och mellan regionerna. Vi har friktion mer än nog! Allt detta finns invävt i Tage Kurténs bok, dessutom kryddat med flera droppar förbjuden kärlek, svartsjuka och bitterhet.

Den stora utmaningen har utan tvivel varit att förena två så olika genrer, deckaren och debattinlägget. Att Kurtén har sina sympatier i det traditionella bildningsuniversitetet är klart. Och dem framför han främst via sitt alter ego Kurt Ehn, en 59-årig dekanus och privatspanande professor i etik och livssyn.

Miljön och atmosfären är lätt att känna igen för envar som rört sig i ÅA-kvarteren, även om författaren varit angelägen om att fikionalisera platser och personer. Den som hoppas finna paralleller mellan bokens rika persongalleri och personer i verkligheten letar alltså förgäves. För mig, och säkert också för Kurtén, var 1970-talet vid ÅA en tid av kamp för ökat studentinflytande, och det är inte så lite ironiskt att nu läsa om hur det studentinflytande som nu finns ofta utnyttjas av makthavarna, för att intrigera mot den akademiska personalen. Så åtminstone i Kurténs fiktiva version, men förmodligen också i verkligheten.

Thomas Rosenberg

ÄR SKRIFTSTÄLLARE OCH PUBLICIST, MED FRÅGOR GÄLLANDE FINLANDSSVENSKHET OCH KULTUR SOM SPECIALITET.

”

Att debutera som skönlitterär författare med en deckare förlagd till den egna arbetsmiljön är inte så lite vågat.

På skärgårdsäventyr med m/aux **ALEXANDRA**

Text Camilla Andelin ~ Foto Pia Pettersson

Den mulna julimåndagen samlas deltagarna i Trålarhamnen i Hangö. Det är mönstring kl. 9 och snart har alla hittat sin koj, hälsat på varann och fått information om veckan tillsammans. Sedan bär det iväg till matbutiken.

Varje år består besättningen både av folk som varit med förr och av nya deltagare – en del med erfarenhet av havsliv, andra landkrabbor. Kombinationen nya och mer erfarna fungerar perfekt, för kaptenen och styrmannen skulle omöjligt på tumanhand hinna övervaka allt som händer ombord.

EN VECKAS MAT HANDLAS FÖRE AVFÄRD. Matcirkusen har med åren blivit en väl organiserad manöver. Alla betalar 60 euro till en gemensam kassa och listor över mängden kanelkorpor, toapapper och spagetti som behövs finns sparade från föregående sommar. Att samla ihop 7–8 köpkärror med förnödenheter räcker en timme. Kvicka händer packar allt i papplådor och bär ut till bilarna. Vid middagstid är allting stuvat i Alexandras skrymslen.

Vi slevlar i oss korskoppa, gräver fram sjödugliga kläder, startar motorn. Sen utses en navigatör, en rorgångare, och ett par som håller utkik på däck. Vi kastar loss och styr stäven mot Skärgårdshavet. De som varit med förr spinner

För Anne-Maj Holmqvist är matlagning lätt som en plätt. Middag i salongen efter dagens seglats.

av lycka, nykomlingarna går omkring på däck, fotograferar och undrar vad de gett sig in på.

Första dagen är mulen och vinden är måttlig. De båda förseglen sätts och vi slörar över Hangö västra med destination Örö. Där lägger vi till vid den gamla lotsbryggan.

Frukosten äts i salongen strax före åtta nästa morgon. En del har redan hunnit

vandra omkring på natursköna Örö och pratat med grannbåtens besättning, som ska västerut liksom vi.

Ombord på Alexandra äter vi flott. I det rätt trånga pentryt föds läckerheter tre gånger om dagen och där jobbar man i par. Paren har fått välja vad de vill tillreda och råvarorna har inhandlats enligt det. Det händer att någon bespatsat sig på att ha vispgräddor i sin hönsgröta men vips har någon annan tagit grädden och vispat den till plättarna. Ingen fara, då improviserar vi.

ATT HISSA SEGEL. Andra etappen går från Örö till Jurmo. Kompassen visar 270 grader, vi seglar rakt västerut. Dagen börjar med ösregn men då regnet lättar hissar vi alla segel. I en vanlig segelbåt tar det hela några minuter, men inte på Alexandra.

Klyvaren och focken är enkla att hissa men storseglet kräver organisering, en massa händer och muskelstyrka. Varje gång händer det att någon står och drar så knogarna är vita – i fel rep. Kaptenen **Guy Mickelsson** ger order var det ska dras, i vilken ordning och korrigerar lugnt: här-behöver-du-en-kompis-det-där-orkar-du-inte-ensam.

Ögonblicket då motorn stängs av och vi svänger skutan så vi får vind i seglen, är himmelskt. Alexandra kränger långsamt, sedan hörs havet forsa omkring oss och vi seglar.

Den första veckan i juli har många "alexandror" vikt för en vecka till sjöss. Navigationskursen vid Hangö sommaruniversitet har arrangerats redan i sjutton somrar och många återkommer gärna. Varför? Jo, för att man varje gång lär sig något nytt. Och så är det förstås väldigt roligt ombord.

1.

1. Klyvaren besläs på bogsprödet av Piia Lukkarinen och Ida Määttänen. 2. Alexandra ligger med bogsprödet på tryggt avstånd från strandboden på Jurmo. 3. Styrman Svante Lehtonen går igenom säkerhetsutrustningen.

4.

4. Det behövs karlakraft för att spänna focken. 5. Kursdeltagarna lär sig splitsa, dvs fläta ihop en ögla på ett rep. 6-7. Besättningen gör sitt yttersta för att rädda Williamsson från hypotermi. 8. Inger Grabber håller rätt kurs.

5.

6.

7.

8.

Hamnen i Jurmo är inte gjord för en farkost som Alexandra, men Guy navigerar in jakten med säker hand. Folk håller andan på bryggor och båtdäck och undrar om vi ska upprepa bragden som någon lyckats med förr – att spetsa taket på strandboden med bogsprödet.

På Jurmo blir det efterlängtad bastu och senare förvandlas salongen ombord till biosalong. Varje år tittar vi på *SS Martha*, en film från slutet av 50-talet där handlingen utspelas ombord på ett omodernt, nästan bortglömt lastfartyg i danska O P Anderssens rederi. Filmen har setts otaliga gånger, men är fortfarande lika underhållande.

DET REGNAR IN! På natten ösregn det och det blir klart var Alexandras däck läcker. Den torra försommaren har gjort sitt och det drippdroppar lite varstans. Madrasser blir våta, hinkar och skålar ställs ut men vi tar det hela med ro. Det kan ju inte regna hela veckan.

2.

3.

Den tredje morgonen vaknar vi till 10 m/s vind från nordväst och strålande solsken. Besöket på Jurmo blir såtillvida en liten besvikelse – charmen med ön är att gå omkring längs de vackra steniga stränderna, men i ösregnet på kvällen ville ingen promenera. Och på morgonen måste vi iväg i tid, för vi ska ända till Iniö – 46 sjömil.

Snart lägger sig dimman tät och känslan är som inuti en ostkupa. Vi tutar i mistluren och navigerar med plotter. Det gäller att lyssna noga om någon annan farkost rör sig i farleden.

När dimman lättar hissar vi segel och seglar i frisk vind. På kvällen lägger vi till vid Bruddalsviken i Iniö. Det blir terrasshäng i gästhamnen och promenad upp till kyrkbyn och gravgården som ligger vackert vid stranden. Ett stenkast därifrån hittar vi **Jorkka Torikas** blockmuseum med 280 block från olika farkoster. Han förevisar ivrigt sitt museum och vi bjuder honom på besök till Alexandra på kvällen.

Nästa morgon bär det av mot Katanpää i Gustavs. Vi har frisk motvind och kör för motor, Alexandra är för klumpig för kryss. Dagens distans är bara 25 sjömil så vi bestämmer oss för att ankra på vägen för att äta ärtsoppa och plättar. Men ankaret draggar och vi driver. Vi kör vidare och åter i turer under gång.

I Katanpää behöver vattentanken fyllas på, det blir ingen enkel match. Vattenslangen ligger vid en pontonbrygga, Alexandra är tung och vi riskerar att dra iväg med hela bryggan om vi lägger till. Men personalen i gästhamnen assisterar och bogserar oss med sin lilla busterbåt, de gasar på så vi tror att aktersnurrarna ska explodera. Dagen avslutas med bastu och jumppa på bryggan.

SKÄRGÅRDSROMANTIK OCH HASTIGHETSREKORD. På fredagen blir det teoriundervisning nere i salongen efter start, medan de som varit med förr sköter navigeringen uppe på däck. Vädet är omväxlande – än klarar man sig i kort-

ärmat, än behövs jacka. Vi har medvind från Katanpää, och vår destination i dag är Berghamn, söder om Nagu.

Inloppet till Berghamn är trångt och vi turas om med förbindelsebåten Eivor om kajplatsen. Vi har telefonkontakt med Eivor och väntar på att hon beger sig vidare. Berghamn är en favoritö, här finns skärgårdsromantik: upprustade gamla skärgårdshemman, betande kor på ängarna och en bedårande utsikt över Skärgårdshavet från de höga bergen. I kvällssolen grillar vi och njuter av att vi får vara just här.

På lördagen gör vi hastighetsrekord med Alexandra. Vinden är stark och kaptenen är fundersam om vi ska hissa alla segel. Men det gör vi, surrar fast allt som går att surra ombord, och seglar så det knakar i mast och tåg. Plötsligt ropar någon: Vi seglar 7,4 knop! Det är inte fy skam med den 70 ton tunga Alexandra. På ön Brännskar en bit ifrån pågår en allmogebåtsträff och de väntar med iver på att få se oss passera. Vi ser

folk hoppa och jubla då vi glider förbi, vi får applåder och blir fotograferade.

På eftermiddagen anlöper vi gästhamnen i Kasnäs för att tanka och fylla på vatten. Den sista natthamnen blir Högsåra. Där lägger vi till vid färjfastet, förtöjda kors och tvärs för att hållas vid bryggan. På Högsåra njuter vi av vedeldad bastu och middag på Farmors café.

På söndag börjar vemodet krypa på, liksom längtan hem till tvättmaskin och egen säng. Vi lämnar Högsåra i fint solsken och navigerar mot Trålhamnen i Hangö. På Hangö västra sätter vi myror i huvudet på de övriga båtfararna i farleden – vi övar man över bord.

Ja, vad gör man ifall någon ramlar överbord från en farkost som Alexandra? Vårt offer heter Williamsson och är en kanister fäst vid en liten boj. Han ramlar i plurret. Navigatören räknar blixtnabbt ut kontrakurs, ger order åt rorsman, tar råd av kaptenen. Resten av besättningen står och pekar på Williamsson som ligger i vattnet och kanske redan fryser. Men

Från vänster: Barbro Ahlstedt håller utkik, Inger Grabber sköter rodret och Riikka Saarinen navigerar under uppsikt av kursledarna.

snart har vi fiskat upp honom med en båtshake, så han kan pusta ut.

Till Hangö anländer vi vid middagstid mitt i den pågående regattan. Bland jollar och smäckra segelbåtar väcker Alexandra uppmärksamhet.

Under den gångna veckan har det utöver all navigationsundervisning och sjömanskap – både teoretisk och praktisk sådan – varit en fantastisk upplevelse att spendera en hel vecka med likasinnade havsälskare. Väl tillbaka i Trälhamnen blir det städning, kramkalas och avsked.

Under natten körs Alexandra tillbaka till sin hemhamn i Vålax i Borgå av några ivriga kursdeltagare, tillsammans med Guy och Svante. Innan det är dags att gå i land får vi ännu uppleva en underbar soluppgång till sjöss. Då vi angör bryggan, ligger morgondiset över Vålaxfjärden och sjöfågeln har morgonkonsert. ■

m/aux Alexandra

- ❖ m/aux Alexandra är byggd med talkokrafter i Vålax, Borgå åren 1997–2003
- ❖ Hon är en replika av Alexandra som byggdes 1887 i Strömfors men som förläste i januari 1961 i Sommaröaarkipelagen i Esbo.
- ❖ Ägs av Skutbyggarna – Jaalan rakentajat rf.
- ❖ Ombord finns 19 + 3 kojor
- ❖ Längd över däck: 21 meter
- ❖ Djupgående 2,2 meter
- ❖ Masthöjd över hav 28 meter
- ❖ Segelyta: 319 kvadratmeter
- ❖ Navigationskursen vid Hangö sommaruniversitet har arrangerats i 17 år. Sedan 2010 har Guy Mickelsson varit kapten och lärare på kursen, Svante Lehtonen styrman och lärare. Båda har utbildat sjökaptener vid yrkeshögskolan Novia i Åbo.

Med hjälp av Vännerna

STIFTELSEN FÖR HANGÖ SOMMARUNIVERSITET / Beviljat ändamål: Verksamhetsbidrag / Beviljat belopp: 270.000 euro 2008-2018 / Tidsperiod: 2008-2018 / Förväntat resultat: Stärkande av bildning genom kursverksamhet på såväl akademisk som fristående nivå.

Nu gör vi revolution

De sitter framför oss. Lite rosiga om kinderna efter två första omtumlande skolveckor. Genom glasväggen skymtar ännu gröna träd. Förväntningar ligger i luften. Några av de unga har nyss flyttat hemifrån. Andra har kanske redan en utbildning bakom sig, eller ett nystartat företag som de vill bli bättre på att marknadsföra i tal och skrift.

Det handlar om att aklimatisera sig i en helt ny miljö och att samsas på ett internt tillsammans med andra unga från hela landet. Allt är nytt. Men själva utbildningsformen är långt ifrån ny. Det handlar om en urgammal tradition med rötter i Danmark, där bildningstraditionen i form av folkhögskolor fortsättningsvis är starkt rotad. I den skola där jag jobbar, har vi i vår marknadsföring tagit fasta på citatet: ”Kom hit och bli den du är”.

Inom den fria bildningen ges människor i olika åldrar en möjlighet att upptäcka helt nya sidor hos sig själv i en kravlös miljö. Ofta varar processen ett läsår. De studerande som anlände under hösten för att förbereda sig inför kommande högskolestudier inom juridik och medicin, kanske upptäcker att det egentligen är teater-scenen som lockar mest. Eller tvärtom.

Det handlar om att äntligen få tid, och framför allt tillåtelse att ta av. Det är många användbara saker som finns i ryggsäcken från grundskole- och gymnasietiden. Men det finns också sådant som tynger. Prestationskravet. Betyder jag något utan mina prestationer och goda studentbetyg? Vad skall det bli av mig?

Varje studerande får ett personligt coachingsamtal. Jag har förmånen att få vara med och samtala med det taggade gänget som valt att avsätta ett år av sitt liv på ett sammanhang där det skrivna och talade ordet står i centrum. De är alla härliga och starka och olika personligheter.

Jag ställer en fråga: ”Hur har du det med ditt läsande?” Flera berättar lyriskt om barndomens läsoplevelser. Föräldrar som troget suttit vid sängkanten och läst och läst. Och så har man fortsatt på egen hand. ”Men under gymnasietiden slutade jag läsa. Det fanns varken ork, kraft eller tid att läsa annat än skolböcker.” Det här svaret levererar varenda en vi samtalar med, och svaret ges oberoende av hemort.

Tända ljus på bordet. En liten grupp människor under 30 år har stillat sig med varsin bok. Någon väljer soffan, någon väljer golvet framför glasväggen. Vi för in begreppet lustläsning i samband med morgonkaffet. På skolan har vi få fräscha böcker att erbjuda, men allt vi lägger fram duger. För här finns människor som längtar efter fria ord som inte ställer krav. Åtminstone inte genast.

På kvällen går jag hem och tömmer min bokhylla på gamla recensionsböcker. I vår lilla budget som stat och kommun indirekt dikterar, finns få poster för skönlitteratur. Bokhögarna tornar upp sig som vingliga torn bland levande ljus och unga hjärtan, som just nu väljer att klättra ner från prestationstornet och upp i ett annat.

Och just i den stunden inser jag att det är revolution på gång här vid Pumpviken. Enligt Wikipedia definieras begreppet som ”en snabb förändring, en fullständig omdaning av ett lands politiska, ekonomiska och sociala system”. Revolution är nämligen vad vi får, när medborgare i ett land börjar läsa.

Camilla Lindberg

CAMILLA LINDBERG ÄR LÄRARE, JOURNALIST OCH HAR ÄVEN SKRIVIT FLERA PLATSBIOGRAFIER.

”

Betyder jag något utan mina prestationer och goda studentbetyg? Vad skall det bli av mig?

Text Sebastian Gripenberg ~ Foto Pia Pettersson

VÅR FRAMTID

gav förbunden vägkost i framtidsnavigeringen

I september 2017 startade Folktingets och SFV:s årslånga utbildningsprogram Vår framtid som riktade sig till verksamhetsledare inom de finlandssvenska centralorganisationerna. Målet var att utrusta deltagarna med verktyg för att på bästa sätt hantera framtidens utmaningar och möjligheter.

Under året har verksamhetsledarna fått ta del av högklassiga föreläsningar och fört livliga diskussioner med inbjudna experter. Utbildningen byggdes upp kring tre helheter: Världen och Europa, Finland samt Svenskfinland. Här ges en kort sammanfattning kring de mest väsentliga frågorna som behandlades.

Bilden av framtiden är suddig och kännetecknas inte idag av en överdriven optimism. Precis som historien är svår att förstå om man enbart betraktar den utgående från sin egen tids rådande förhållanden och värderingar, är framtidsbilder inte särskilt intressanta om man enbart extrapolerar nuvarande trender framåt. Historien upprepar sig aldrig, påpekar historikerna, men man kan kanske konstatera som **Mark Twain**: Trots att historien inte upprepar sig så rimmar den.

Dagens värld kännetecknas av polarisering. Krafterna som skiljer åt före-

faller för tillfället att vara starkare än de som förenar. Det tar sig uttryck på nationell nivå där till exempel det som tidigare uppfattades som relativt extrema ståndpunkter nu är mer eller mindre accepterade. Legitimiteten hos globala och överstatliga, internationella institutioner, som till exempel EU, FN och WTO, har försvagats.

Bilden av framtiden som presenteras i den offentliga debatten kan grovt taget illustreras med två ytterligheter. För det första finns det en uppfattning (som på senare tid ändå har försvagats), att ekonomisk avreglering, internationell integration och teknisk utveckling frigör mänskliga resurser för mer krävande och kreativt arbete och bidrar till att lösa många av de akuta problem vi idag ser.

För det andra finns det en pessimistisk bild som säger att mänskligheten inte kommer att klara av att åtgärda konsekvenserna av de förändringar som människan orsakar på jordens miljö och att ny teknologi, exempelvis artificiell

intelligens, medför oanade och oönskade samhälleliga förändringar.

DEN GÄCKANDE MEDELVÄGEN. Vi vet ändå att verkligheten sällan är så simpel som ytterlighetsexemplen antyder. Summan av olika sam-, mot- och korsverkande faktorer är omöjlig att överblicka. Enkelt uttryckt kan man säga att det är en lag att våra värsta mardrömmar och våra vackraste drömmar sällan går i uppfyllelse. Det som verkligen sker ligger någonstans i mitten. Redan på 1920-talet observerade sociologen **William Ogburn** att kulturen och tekniken inte utvecklas i takt. Vår kultur – uppfattad i bred bemärkelse av normer, institutioner, seder och bruk – tenderar att utvecklas långsammare än teknologin. Teknologin utvecklas snabbt och kulturen släpar efter. Sociala medier är ett aktuellt exempel. Hämförelsen var stor då Facebook, Twitter och Youtube lanserades, medan vi nu mer allmänt har börjat uppfatta de eventuella risker som de kan innebära. Kanske vi med

Bakre raden, från vänster: Sonja Londén (Hörsselförbundet), Pia Österman (HU:s alumner), Markus Österlund (Folktinget), Matthias Jakobsson (FSS), Sebastian Gripenberg (SFV), Lena Höglund (PNU), Henrik Lillhannus (FSSMF), Niki Hamro (AVH), Camilla Wahlsten (4H), Anna-Karin Öhman (SFV), Anna Abrahamsson (SU), Nina af Hällström (SAMS), Mari Pennanen (SSF), Frida Nylund (Marthaförbundet), Agneta Udd-Saarela (Kvinnoförbundet), Pia Sundell (BVIF) och Jonna Sahala (Scouterna)

” *Kombinationen av en ojämn global fördelning av tillväxtens frukter och en snabb teknologisk utveckling, har ställt demokratin som idé inför ett till synes omöjligt avgörande.*

tiden lär oss att bättre balansera fördelar och nackdelar?

HISTORIENS HÄMND. I början av 1990-talet såg bilden av framtiden betydligt ljusare ut. Muren hade fallit, de forna öststaterna genomdrev snabbt demokratiska reformer och integrationen i Europa tog fart. Statsvetaren **Francis Fukuyama** gick så långt som att påstå att historien hade nått sin slutpunkt. Inte i den bemärkelsen att ingenting längre skulle hända utan att efter kommunismens fall så föreföll det inte längre finnas några realistiska alternativ till den liberala västerländska demokrati som kalla krigets vinnarsida, och framförallt EU:s försök att skapa en överstatlig rättsstat, representerade. Den ståndpunkten, trots att den i princip säkert är riktig, har i praktiken visat sig mindre självklar.

Eftersom deltagarna i *Vår Framtid* representerar en av demokratin hörnstenar, civilsamhället, har diskussionerna till viss del kretsat kring demokratin i många länder att vara ansatt och ifrågasatt. Ryssland, Turkiet, Ungern, Polen och andra stater går i en alltmer auktoritär riktning och i Kina har den ofantliga ekonomiska utvecklingen inte lett till ett öppnare samhälle. Tvärtom har den teknologiska utvecklingen möjliggjort en allt hårdare övervakning. EU, som ett exempel för de värderingar som också Fukuyama trodde att hade segtrat, knakar i fogarna. Det finns många tolkningar av vad detta beror på. För enkelhetens skull granskas här två faktorer: frihandel och teknologi.

Världen fungerade länge tack vare två nära sammanflätade system av institutioner: ekonomiskt representerades de av organisationer som WTO och EU som har arbetat för bland annat frihandel. Politiskt var världen ordnad i olika system av allianser, centrerade kring USA, med NATO som en av de främsta. Det här systemet fungerade länge väl: Mellan 1970 och finanskrisen ökade världens BNP med 400 procent och 100-tals miljoner människor kunde ta sig ur fattigdom och in i den ekonomiska medelklassen. Men fördelningen av det här välståndet var inte jämn. Det var framförallt medelklassen i Indien och Kina som växte, medan den drabbades hårdare i USA och i Europa. Detta gav upphov till en växande oro och rädsla som delvis fann uttryck i högerpopulistiska tendenser i amerikansk och europeisk politik.

Frihandeln skall ändå inte dömas alltför hårt. Vi som lever i EU har onekligen dragit enorm nytta av den. Enligt *Financial Times* lades ca 5,6 miljoner jobb ner i USA mellan 2000 och 2010, men 85 procent av detta berodde på teknologi och inte på frihandel. Den teknologiska utvecklingen ersätter mer och mer av det mänskliga kroppsarbetet. Idag förefaller det som om teknologin kommer att göra större inbrytningar på det kognitiva området. Som historikern **Noah Yuval Harari** har påpekat så känner vi inte till någon tredje mänsklig kapacitet utöver det kroppsliga och kognitiva. Kombinationen av en ojämn global fördelning av tillväxtens frukter och en snabb teknologisk utveckling, har ställt demokratin som idé inför ett till synes omöjligt avgörande.

CIVILSAMHÄLLET. Namnet på utbildningsprogrammet – *Vår framtid* – var medvetet valt. Det anknyter till Brundtland-kommissionens rapport ”Our Common Future” och på det faktum att framtiden måste väljas och skapas. Under *Vår framtid* har organisationernas roll i framtidsbygget stått i fokus. Trots de ofta dystra tongångar som dominerar i den offentliga debatten är det viktigt att också hålla i minnet de positiva tendenser som syns, men kanske inte hörs. Bland dessa finns styrkan hos civilsamhället.

Civilsamhället har en uppgift inför framtiden, som är större än någon av de enskilda organisationerna. Civilsamhället kan inte ensam vara en lösning, för eller mot något. Men civilsamhället – våra organisationer – är en arena för framtidsbygget. Bland mycket annat lär man sig att kompromissa och att förlora, det är livsviktiga färdigheter i en demokrati. Insatserna är sällan höga i ett ordförandeval eller på ett höstmöte när budgeten slås fast. Men just därför

” *Vår kultur – uppfattad i bred bemärkelse av normer, institutioner, seder och bruk – tenderar att utvecklas långsammare än teknologin.*

lär vi oss att lita på varandra, och den här tilliten spiller över till andra områden av livet. Tillit är en viktig ingrediens för att demokratier skall fungera.

Demokrati är mycket mer än de institutioner som nämns i en grundlag: president, riksdag och regering och oberoende domstolar. Demokratin behöver ytterst en folklig förankring. I Finland anser 92 procent av befolkningen att demokrati är ett mycket eller rätt så bra politiskt system. Civilsamhällets organisationer har alltså en viktig uppgift, men de står också inför utmaningar:

1) Organisationerna måste hitta sätt att driva angelägen verksamhet som lockar

folk till sig, utan att låsa deras engagemang i stelbent administration. Framtidens organisationer måste vara flexibla och möjliga, omedelbara och kreativa.

2) Organisationerna måste bli mycket bättre på att samarbeta, att göra större saker tillsammans och på att lära sig av varandra samt att dela och sprida goda erfarenheter.

3) Organisationerna måste bli betydligt bättre på att berätta om allt vad de gör och vilken betydelse det har för samhället i stort. De måste synas och höras och tala tydligt om vad medlemmarna tänker och oroar sig för. ■

” *Civilsamhället har en uppgift inför framtiden, som är större än någon av de enskilda organisationerna.*

Förväntningarna uppfylldes

Pia Sundell, du deltog i utbildningsprogrammet *Vår framtid*. Varför sökte du till utbildningen?

Jag blev tipsad om utbildningen och såg genast en möjlighet för mig att lära mig nya saker, få träffa kollegor och utbyta tankar. Jag såg utbildningen som en enastående chans.

Vad gav dig mest?

Att innehållet var så brett. Vi tittade på fenomen från olika vinklar och hade äran att få höra mycket uppsatta och bra talare - det var en njutning! Gruppen var öppen och diskuterande, vilket också var värdefullt. Det var mycket hälsosamt för mig att titta på världen ur ett bredare perspektiv, inte bara ur den barnskyddsliga synvinkeln som jag jobbar med till vardags.

Motsvarade utbildningsprogrammet dina förväntningar?

Absolut! Jag tvingades tänka utanför min egen sektor vilket var bra. Det är väldigt värdefullt att få referensstöd av

sina kollegor, få diskutera med dem och reflektera över gemensamma frågor. Jag blev inspirerad och fick en energikick av varje träff.

Vilken konkret nytta har du i ditt arbete av ha deltagit i *Vår framtid*?

Jag lärde känna nya människor, vilket alltid är bra i mitt jobb. Jag fick tid för att tänka och reflektera, vilket det inte alltid finns tid för i vardagen. Och jag lärde mej flera nya saker. Under utbildningens gång blev jag delvis orolig för Svenskfinlands framtid, och delvis stärktes min tro på den.

Fanns det något du gärna skulle ha hört mera om, eller någonting som inte alls togs upp?

Jag skulle gärna ha hört hur SFP som parti resonerar kring flera av frågorna. Jag skulle gärna ha delat min och gruppens oro för Svenskfinland med just SFP.

Men i huvudsak är jag väldigt nöjd. Kändes som ett privilegium att få delta i utbildningen!

Pia Sundell är verksamhetsledare för Barnavårdsföreningen i Finland. FOTO: LOTTE ESTMAN

Nalle Valtiala är en ung åttioåring som skriver, rör och cyklar

Jag tycker om det förflutna

Text & Foto Henrik Huldén

Nalle Valtiala bjuder på krikon i sin lägenhet i Grankulla. Krikonen är söta, mjuka och nyplockade vid stugan på Killingholm i Korpo. Plockandet gav Valtiala åtta fästingar, de flesta knäppte han ut genom bilfönstret på hemresan.

Nalle Valtiala, nyss fyllda åttio, har gett ut cirka tjugofem böcker, från noveller och essäer till barnböcker och romaner. I dag är Valtiala fullt upptagen med nya manuskript. Som författare känner han sig ung.

– Jag tycker ju inte att jag har förändrats alls. Jag känner mig som en pojke. Jag brukar citera den brittiska poeten **W.H. Auden** som vid hög ålder sade att han i alla sällskap känner sig som den yngsta. Jag har samma syn. Det är naturligtvis en illusion, men så här inbillar jag mig att det är. Men jag trivs allt bättre i det förflutna. Jag har alltid varit mer intresserad av det förflutna, också som ung.

Nalle Valtiala har gjort en lång yrkeskarriär som lärare, mest i modersmål. Innan han skaffade sig lärarutbildning arbetade han en tid med reklam, men

vantrivdes kolossalt. Hetsen och inställningen till människan i den branschen var hemsk på 1960-talet och Valtiala hoppade av. Som lärare och författare har han ändå konsekvent förespråkat utveckling och förändring. Dagens filosofi, att spara sig till döds, uppfattar han som en sjukdom.

– Det är anorexi, säger Nalle. Jag vill expandera och jag vill att samhället ska expandera.

Expansionen får ändå inte ske på miljöns bekostnad, påpekar Nalle Valtiala, som är en av Svenskfinlands första miljöaktivister. Under en promenad i Williamstown i Massachusetts på 1960-talet såg Nalle ett avloppsrör mynna ut ovan jord i en skogsdunge och insåg med ens vad människan inte har rätt att göra med sin omgivning. Vid ett senare besök i Kalifornien upplevde han fenomenet smog och det blev impulsen som

satte fart på den tänkande författaren. Valtialas essäsamling *Varning för människan* kom ut år 1968. Den har sagts vara den första miljöboken i Finland.

– Jag hade skrivit en miljöartikel i *Nya Argus* och blev efteråt kontaktad av **Johannes Salminen** på Söderströms, som sade att jag borde skriva en bok. Motsvarande böcker på svenska fanns inte då.

Att Nalle Valtialas senaste bok handlar om Topelius var ett rent samantreffande. "Jag var helt ovetande om 200-årsjubileet då jag började. Kanske Topelius styrde mig."

NÅGOT AV EN MORALIST. Den klassiska anglosaxiska deckargåtan är en typ av moralisk litteratur som tilltalar Valtiala. Han fascineras inte av dagens mer actionbetonade deckare och ondgör sig över filmatiseringarna av **Agatha Christie**.

– Filmerna innehåller nästan alltid någon väldigt otrevlig scen, som aldrig stod i den bok som filmen bygger på.

Valtiala kallar sig moralist och upp-

skattar absoluta värden. Han ser gärna att det finns begrepp och gränser som håller, i dag verkar den förhärskande synen vara att allt är relativt.

– Det tycker inte jag. Inom alla religioner finns i stort sett samma budord, en grundläggande moral, klara besked. I klassisk litteratur finns också de klara begreppen och de klara gränserna.

Modern litteratur har förstås andra

förtjänster, tillägger Valtiala snabbt för att inte uppfattas som intolerant.

ENGELSKANS FRAMFART. När Nalle Valtiala utbildade sig och började företa studieresor till USA så var engelskan inte ett språk som alla hjälpligt behärskade.

– Min mamma och de flesta i hennes generation hade läst lång tyska. Jag själv kom in på engelskan under kurserna på →

”

Jag är Nalle Valtiala, jag klarar det här. Jag vill också klara en distans med mina kroppskrafter. Ju längre jag rör desto gladare är jag efteråt.

Williams College. Twain kände jag från förr, nu mötte jag Cooper, Hawthorne, Melville och många fler. Engelskspråkig litteratur blev mitt stora intresse. Jag citerar gärna argentinaren Borges, som trots sitt spanska modersmål brukade likna paradiset vid ett bibliotek fyllt av anglosaxiska klassiker.

Valtiala är överraskad över att hans favoritspråk plötsligt av många betraktas som viktigare än det egna modersmålet. Så långt vill Valtiala inte gå för egen del, men för honom är det mycket lustfyllt att skriva om äldre anglosaxisk och engelskspråkig litteratur. Valtiala känner sig hemma både i det viktoriaiska England och i de amerikanska småstäderna under 1900-talet.

Det förflutnas charm avtar inte och fascinationen begränsar sig inte till engelsk litteratur. Valtiala har även läst det mesta av Tavaststjerna, Topelius och Runeberg.

TOPELIUS OCH JAG. *Fiskarkrönika 2* heter Valtialas senast publicerade bok, utgiven i år på förlaget Litorale. En bok med mer eller mindre fiktiva historier om den 200-årsjubilerande Zacharias Topelius intresse för fiske. Ett intresse som Valtiala delar med sin äldre kollega, trots vissa etiska problem. Rovfiske eller att agna med levande fisk och mask ger Valtiala stort obehag. I boken har Topelius inte samma förbehåll.

Arbets sättet med Topeliusboken är typiskt för Valtiala. Han föredrar skrönor och fiktion, också om det finns

verklighet att relatera till. Källforskning tar tid och binder en vid fakta. Valtiala vill komma igång med skrivarbetet.

– När jag satte i gång med det här projektet var jag helt omedveten om att Topelius snart skulle fylla 200 år. Det var alltså en ren slump att jag skrev om Topelius inför jubileet. Kanske Topelius styrde mig. Kanske hade han sitt finger med i spelet också när jag besökte Kuddnäs nyligen. I huset finns nämligen en uppmaning att slå sig ned och läsa något och det slog mig att jag inte på länge hade läst historien om det stora skeppet Refanut. Jag visste att den ingår i någon av de åtta volymerna *Läsning för barn*. Så jag grep närmaste bok på måfå och slog upp den – precis vid berättelsen om Refanut.

Nalle Valtiala är i dag lika gammal som Zacharias Topelius var när denne gick bort. Men Topelius rökte och skötte sig inte något vidare, påpekar Valtiala.

MED KROPPENS KRAFTER. Nalle Valtiala är i förbluffande god kondition och han är en hängiven cyklist och roddare. För fyra år sedan cyklade han 800 kilometer längs Highway One från San Fransisco till Los Angeles och skrev därefter boken *Rid söderut med vinden*. I våras blev det en kalifornisk tur på 650 kilometer till. För Nalle Valtiala är rodd och cykling såväl motion, transportmedel som nöje.

– Jag har ett kraftigt begär efter att cykla, särskilt på våren. Vintertid cyklar jag visserligen också, men inte lika långt. Men ska jag hemifrån de trettio

kilometrarna till Helsingfors och tillbaka tar jag helst cykeln. Har jag väl bestämt mig för att cykla ändrar jag mig inte på grund av vädret. Kommer det en störtskur kan jag alltså ta en paus. Jag är envis. Jag ger aldrig upp.

Sommartid rör Nalle Valtiala dagligen. Han rör från Korpo till stugan på Killingholm och han rör på utfärder, kortare och längre. I somras rodde han till butiken i Nagu, det tog sex timmar. För hemresan medger åttioåringen att han använde motorn.

– För mig har rodden varit viktig. I livets svåra stunder har jag peppat mig med frasen: Jag är Nalle Valtiala, jag klarar det här. Jag vill också klara en distans med mina kroppskrafter. Ju längre jag rör desto gladare är jag efteråt.

Rodden har faktiskt en filosofisk sida, påpekar Nalle Valtiala. När man rör sitter man vänd så att man ser det förflutna. ■

Glimtar ur ladugården

”Hilma är alltid lite besvärlig när hon just blivit mamma, du skall inte vara ensam när du öronmärker hennes kalv. Vänta tills vi är tillbaka”.

Det handlar om ett litet meningsutbyte i vår ladugård i samband med en öronmärkningsprocedur. Han som uppmanas vänta tills vi är tillbaka från ett kort besök i huvudstaden är Hassan, den unge irakier som under ett par månader tagit hand om vårt jordbruk. Egentligen är han kock, men en mångkunnig sådan.

Några dagar efter vår diskussion hörs ett litet pling i mobiltelefonen och när vi öppnar den får vi se en nytagen såkallad selfie, en bild av en nymärkt kalv, med sin mamma Hilma och öronmärkaren bredvid i allsköns ro.

”Det var inte svårt. När ni hade farit gick jag på eftermiddagen in i ladugården för att berätta allt för Hilma. Först sjöng jag några verser ur Koranen, sådana lugnande verser som min mamma brukade sjunga när jag var liten och vild och skulle lugna mig. Vi är ju inte så religiösa i vår familj men i Koranen finns mycket bra saker. Där finns också sådant som är bra för kor”.

Vi får lära oss att kor heter Aibaqara på arabiska och att nötkreatur förekommer i rikt mått i muslimernas heliga skrift. Hassan redogör för sin framgångsrikt genomförda operation.

”Jag förklarade för Hilma att jag tänkte märka hennes kalv. Jag sade också att vi måste göra det för att vi annars måste betala till EU. Jag sade att det kan hända att det tar lite ont men att det inte är farligt och att det går nästan genast om. Du behöver inte vara rädd, förklarade jag, för jag gör det inte ännu idag. Och så sjöng jag litet mera innan jag gick min väg.”

Han beskriver hur Hilma, som tydligen med hjälp av Koranen försatts i en harmonisk sinnesstämning, lyssnade och tog det lugnt, just som avsikten var. Följande dag återvände han och proceduren upprepades, börjande med sång och fortsättande med en redogörelse för vad som var att vänta. Han informerade kon att ögonblicket då operationen skulle utföras närmade sig.

Den tredje dagen återvände han försedd med tång och öronlappar, han sjöng de nu invanda verserna varefter han förklarade för Hilma att det nu skulle ske. Han lät henne snusa på tången och förklarade på arabiska hur den används.

”Det kan hända ett det kommer lite blod, men du skall inte bli rädd, det slutar genast. Du kan slicka på örat och så är allt bra”.

Han uppmanade kalven att lägga sig ner, vilket den faktiskt gjorde. Så fick den bekanta sig med öronlapparna och nosa på dem. Därpå upplyste han den om var de skulle placeras och uppmanade det lilla djuret att ta det alldeles lugnt.

Ja, så informeras vi om hur han satte fast, först det ena öronmärket och därefter det andra och det lilla djuret tog det alldeles lugnt, precis som han planerat. Jag tänkte för mig själv på alla de gånger när den här ceremonin utmynnat i ett okontrollerbart tumult.

”Vad är ditt knep?” undrade veterinären då hon vid ett besök på gården en stund iakttagit honom i aktion bland djuren.

Anna Lena Bengelsdorff

HAR VERKAT SOM LÄRARE I HISTORIA, SAMHÄLLSLÄRA OCH NATIONALEKONOMI VID FLERA SKOLOR I HELSINGFORS.

”

Vi är ju inte så religiösa i vår familj men i Koranen finns mycket bra saker. Där finns också sådant som är bra för kor.

Mosippan

Text & Foto Kurt Nordman

Det finns ingen vackrare växt än den tidigblommande mosippan, köldbomman. På vanlig torr och karg skogsmark höjer sig helt oväntat stora blommor bland väggmossa och lingonris, snövita på insidan och på kronbladens utsida svagt rosaskiftande som den borttynande aftonrodnaden en vårkväll... (Jaakko Jalas, översättning från finska).

Så här hänfört och poetiskt inleder botanikprofessorn Jalas avsnittet om mosippan i det monumentala verket *Suuri kasvikirja* (Den stora växtboken), som i tre tjocka band behandlar de högre växterna i Finland. Egentligen är det inte så överraskande att han uttrycker sig så måleriskt om mosippan. Såväl i Sverige som i Finland är det tradition att yrkesbotanisternas texter, i synnerhet i friare sammanhang, är såväl exakt beskrivande som rika på sådana formuleringar som skapar en levande bild av den blomma som skildras.

Mosippans vetenskapliga namn är *Pulsatilla vernalis*. Frågan om det rätta släktnamnet har diskuterats en hel del under de århundraden som gått sedan Linnés dagar. Alternativet till *Pulsatilla* har varit att tillämpa en bredare släktuppfattning och inkludera mosippan i *Anemone*, det släkte där bland annat vitsippan ingår. Professor **Pertti Uotila** tog som expert ställning till saken år 2001 i det auktoritativa verket *Flora Nordica*, och sedan dess är det *Pulsatilla* som gäller. Artnamnet *vernal* kommer från latinet och syftar på mosippans blomningstid, tidig vår.

I de professionella botanisternas skara finns ett antal skarpsinniga personer som inriktat sitt vetenskapliga arbete på något som jag kallat blomstergeografi,

Mosippans blomma är en ståtlig uppenbarelse, omkring 5-6 cm i diameter.

men som på riktigt heter växtgeografi. Dessa experter sysslar med att reda ut var växtarterna förekommer på jordklotet och när och hur de fått denna utbredning. Många av dem har specialiserat sig på en viss kontinent eller region, och i synnerhet Europa har varit föremål för stort intresse. Det råkar vara så att mosippans utbredning är begränsad just till Europa, och dess förekomster där uppvisar gåtfulla mönster som länge förbryllat botanisterna.

Vi noterar till en början att mosippan

i vårt land är sällsynt och därför fridlyst på alla sina växtplatser. Dessa ligger i huvudsak uppradade längs Stängselåsen (Salpausselkä) som löper i en vid båge från Karelen västerut, och sippan har också förekomster längs de tvärgående åsarna i Savolax. Längre västerut än till Nurmijärvi norr om Helsingfors har mosippan inte lyckats ta sig, och den finns inte heller på Åland.

Mosippan finns däremot ännu längre västerut, i Sverige där den har ett glesst band av växtplatser som sträcker sig från norra Skåne ända upp till Härjedalen. Utbredningsluckan mellan förekomsterna i Finland och Skandinavien är alltså mycket vid.

När **Jaakko Jalas** konstaterar detta faktum i sin eminenta artikel om mosippan drar han den naturliga slutsatsen att växten omöjligt kan ha invandrat västerifrån till Finland efter istiden, utan att lämna spår efter sig på vägen. Men han finner det också svårast förståeligt att mosippan skulle ha tagit sig in i vårt land från öster eller söder när landisen smälte undan, eftersom den saknas helt i Ryssland och Baltikum. De finska förekomsterna är alltså isolerade också åt de hållen; närmast finner man mosippan nere i Polen.

Den värderade professorn säger med en suck att ”detta är en gåta och skall så förbli”. Det var år 1965 när han skrev detta, och då anade ingen att DNA-tek-

niken några årtionden senare skulle kasta ljus över denna gåta och många andra likartade problemställningar.

Nere i Europa har mosippan ett stort antal förekomster i Alperna. Vanligen ligger dessa över 2500 meters höjd, men på många håll finns växten också på lägre nivåer. I Tyskland, Polen och på några få ställen i Danmark är den till och med en låglandsväxt på ljunghedar och torra tallmoar. Detta är ju också fallet i Sverige och Finland. I Norge ligger de största populationerna dock på ”rabber i fjellet”, detta enligt formuleringen i Johannes Lids norska flora som getts ut i många upplagor på Det Norske Samlaget [sic!].

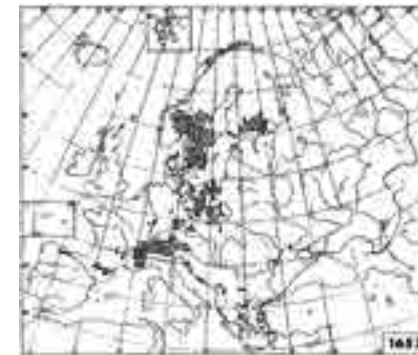
Förutom i Alperna och Norge går mosippan upp till höga höjder också på annat håll. Man finner den västeröver i Centralmassivet i Sydfrankrike och i Pyrenéerna, och i öster växer den i berg på norra Balkan, i Karpaternas långa båge som löper från Ungern norrut och i Sudeterna i Polens sydvästra hörn. Det är förstäligt att denna utbredningsbild, i synnerhet då man inkluderar låglandslokalerna norr om Alperna, har satt myror i huvudet också på botanister i de mellaneuropeiska länderna.

En internationell forskargrupp under ledning av **Michal Ronikier** från Polen publicerade 2008 en rapport i tidskriften *Journal of Biogeography*, i akt och mening att sprida ljus över de öppna frågorna gällande mosippans vandringvägar i istidens spår. Och inte bara detta, man hade också sökt indikationer på de platser i Europa där växten hade möjlighet att ”övervintra” under själva istiden. På yrkesbotanisters jargong kallas sådana ställen refugier, alltså tillflyktsorter.

Ytterst förenklat och med en fåkunnig lekmans ordval kan man säga att forskarna fann vissa specifika delar av mosippans arvs massa, som genom mutationer delats upp i flera varianter - på vetenskapens språk haplotyper - under årmiljonernas gång. Varianterna är sammanlagt sju till antalet, och deras geografiska fördelning i Europa uppvisar komplexa mönster. Experternas vik-

tigaste slutsats går ut på att mosippan vandrat längs två huvudstråk till sina nuvarande positioner.

Det ena stråket börjar i de västra Alperna och de franska och spanska bergstrakterna, och går därifrån upp till Skandinavien via Tyskland. Det verkar som om den variant det här är fråga om klarat sig genom istiden på någon gynnsam plats i trakten av Centralmassivet i södra Frankrike, någonstans väster om floden Rhone. Från detta refugium tog sedan mosippans expansion fart vid istidens slut.

Mosippans utbredning i Europa, enligt Jalas J. och Suominen J. (red.): *Atlas Flora Europaea 8*, 1989. Publicerad med tillstånd från Atlas-kommittén och Societas Biologica Fennica Vanamo.

Det finns indikationer på flera utbredningscentra i det östra stråket, och de kan ha legat både på Alpernas sydsluttningar och i Tatraberget. Här är haplotypen en annan än i väster, och det är den varianten av mosippan vi finner också i Finland. Det bör påpekas att varianterna inte har några motsvarigheter i växtens utseende; mosipporna är helt lika varandra i Finland och Sverige.

Men, men - hela detta resonemang bekräftar bara att mosippan tagit sig in till Finland och Sverige via två separata vägar, en västlig och en östlig. Utbredningsluckan mellan de två ländernas populationer har alltså en naturlig förklaring. Däremot säger de genetiska undersökningarna ingenting om hur växten klarade av det närmare tusen kilometer långa språnget från Polen till södra Finland. Mellan de två punkterna

ligger ju enbart hav och sådana trakter där sippan inte finns.

Det finns många möjliga förklaringar till det fenomen som biologerna kallar fjärrspridning. Det kan vara fråga om frön, rotbitar eller andra växtdelar som transporteras med vind eller vatten. Alternativt kan växterna resa som fripassagerare i till exempel fågelmagar eller lurviga djurpälsar. Människan är ju också bra på sprida växter, avsiktligt eller oavsiktligt. Ett exempel på den saken är den vårblomande och vitaminrika skörbjuggsörten, som av forna tiders sjöfarare, vikingar och andra, sätts ut på kobbarna i den yttre skärgården i södra Finland.

Jag har ett eget favoritscenario för mosippans resa till Finland. Det involverar just människan, närmare bestämt en raggig, skäggig och skinnklädd man som levde för tiotusen år sedan. Jag tänker mig att han egentligen bodde nere på de polska slätterna men hade för vana att med sin familj vandra norrut på våarna, följande sina viktigaste bytesdjur, renarna, som i enorma hjordar sökte sig till sina sommarbeten på tundran. Han bar sin proviant med sig i en väska av skinn, hängande i en rem över axeln. I den hade han torkat kött och dito fisk och likaså sina viktigaste ägodelar, ett antal spjut- och pilspetsar som han mödosamt format av flinta. Dem hade han skyddat från stötar genom att linda in dem i blad från några vintergröna växter i närheten av boplatsen.

Under vandringen ackumulerades i väskan en bottsats av kvarglömda matbitar och allsköns skräp, inklusive frön som följt med de upprivna växterna. Framme vid sommarvistet märkte han en dag att innehållet i väskan börjat leva ett eget liv, utvecklande en odör som var väl mustig också för en man av hans tidevarv. Han skakade sörjan ut ur skinnpåsen, eller kanske han helt sonika kasserade väskan och tillsade sin hustru att kvickt göra en ny. Hur som helst, fröna grodde där på sandmon. Mosippan hade anlänt till Finland. ■

Kasaböle skola år 1930.

Minnen från Kasaböle

Text *Rabbe Sandelin*

Den korta notisen i SFV-magasinet 4-2017 om Kasaböle skola och läraren Lennart Appelö, fick SFV-medlemmen Rolf Sjöberg i Eskilstuna att tänka tillbaka på sina år som elev i skolan. Rolf föddes i Kasaböle och bodde sedan hela sin barndom i dåvarande Sideby kommun. Från fjärde till sjunde klass gick han i Kasaböle privata svenska folkskola, som stort stöddes av SFV, liksom SFV stödde en rad andra svenska skolor i utkanten av Svenskfinland eller på språköarna.

Tomten till skolan skänktes en gång i tiden av **Rolf Sjöbergs** mors morfar **Edvard Lindström**. Lindström var också senare involverad i skolans ledning under många år. **Lennart Appelö** var Rolfs lärare i tre år.

– Jag kan konstatera att Appelö var en av dom bästa pedagogerna jag haft. Efter att han gick i pension 1959 hade jag ytterligare nio skolår på annat håll, så därför har jag ett ganska stort jämförelsematerial.

Rolfs mamma och hennes syskon

hade också Lennart Appelö som lärare. Appelös nästan fyrtio år långa lärargärning i Kasaböle och hans kulturella insats i bygden är fortfarande känd.

– Han såg också till att många i min mors generation och många andra senare fick möjlighet att gå ett skolår i Lappfjärds Folkhögskola. Min mor och alla hennes syskon samt många andra ungdomar i trakten fick detta viktiga extra år med sig i livets bagage. De hade mycket glädje och nytta av denna utbildning senare i livet.

DET MODERNA KASABÖLE SKOLA. Kasaböle skolas skolhus var ett av de modernaste som fanns i trakterna av norra Satakunta och Södra Österbotten i slutet av femtiotalet. Huset hade centralvärme, rinnande kallt och varmt vatten, ett modernt skolkök samt inomhustoaletter.

– Vattenklosetter fanns knappast någon annanstans i trakten på den tiden. Vi hade allehanda på den tiden moderna hjälpmedel för undervisningen, ett stort bibliotek och till och med en konstgjord backe bakom skolan där vi om vintrarna åkte skidor på rasterna.

Rolf minns också att Kasaböle skola hade en stor och fin trädgård med unika växter och träd.

– Trädgården var också ett av Lennarts och hans hustru **Ediths** verk. Jag hade själv inte Edith som lärarinna eftersom jag hoppade in i skolans fjärde klass, men några av mina yngre syskon hade henne som en mycket uppskattad och snäll lärarinna.

Många av Rolfs skolkamrater hade finska som hemspråk.

– Deras kloka föräldrar satte ändå sina barn i den svenska skolan, och därmed fick de ett andra språk med sig på livets resa. De flesta har säkert haft nytta av detta senare i livet, speciellt de som senare emigrerade till Sverige.

Lennart Appelö införde också engelska på skolschemat, vilket på 1950-talet var mycket sällsynt i andra folkskolor.

– Denna inkörspport till engelskan har jag själv haft stor nytta och glädje av, och säkert också många av mina skolkamrater. Tack vare engelskan kunde jag börja brevväxla med mina släktingar i Canada.

Idag finns det knappast någon i Kasaböles numera glest befolkade by som talar svenska. Rolf berättar att en boende i byn som heter **Hannes Peltomäki** brukar kalla sig för Kasaböles sista finlandssvensk.

– Han prenumererar på både Syd-Österbotten och Vasabladet och har berättat för mig att han åker till butiken i Sideby för att hitta någon att prata svenska med.

Peltomäki återflyttade efter många år i Sverige till Kasaböle, och har sedan flytten bott på sin hemgård i mer än tjuo år.

– Hannes är barnbarn till tidigare nämnda Edvard Lindström och är en av få levande kusinerna till min mor. Han har också gått i Kasaböle skola med paret Appelö som lärare.

Lennart Appelö flyttade med hustrun Edith efter sin pensionering till Kaskö.

– Appelö medverkade sedan till att jag och många från skolåren i Kasaböle fick möjlighet att gå tre år på Privata

Lennart och Edith Appelös sista årskull innan pensioneringen

Rolf Sjöberg

svenska samskolan där. Till Sverige flyttade jag 1962 som sextonåring, gick ytterligare fem år i skolan i Eskilstuna där jag utbildade mig till ingenjör.

SFV:S VIKTIGA ROLL. Rolf är mycket tacksam för Lennart Appelös och SFV:s insatser under hans skolår i Kasaböle och Kaskö.

– Jag fick en god grund att stå på senare i livet. Att skolorna stöddes av SFV förstod jag inte förrän långt senare.

Det är nu nästan sextio år sedan Rolf Sjöberg gick sitt sista år på skolan.

– När man idag åker genom Kasaböle ser man knappt skymten av det stora

finna skolhuset. Granhäcken vid uppfarten är bortåt femton meter hög och alla träd som då var väl ansade är nu stora jättar som tillsammans häcken skymmer det före detta skolhuset.

Enligt Rolfs uppgifter användas det gamla skolhuset idag som ett privat sommarställe. Då skolan upphörde 1967 och fastigheten såldes flyttades en del av inventarierna till Kilens Hembygdsgård i Sideby, på den Österbottniska sidan av länsgränsen. Där har man ställt i ordning en skolsal med en del av Kasaböle privata folkskolas inventarier.

– Kilens Hembygdsgård kallade länge denna skolsal för Kasala-skolan, men Kasala-skolan var den finska skolan i byn som även på grund av elevbrist lades ned ungefär samtidigt som den privata svenska folkskolan i Kasaböle.

Idag kan man alltså bekanta sig med en del av Kasaböle skolas inventarier om man besöker Kilens hembygdsgård – som nu rättat till skolans namn.

SFV uppbevarar i sitt kansli i Helsingfors också några arkivmappar med material från Kasaböle skola, samt de foton som dokumenterade skolan innan fastigheten såldes. Kasaböle och Kasaböle skola behandlas också i artikelform i SFV-kalendrarna år 1923, 1947 och 1973. Intresserade kan kontakta redaktion@sfv.fi. ■

Att förnya stadgar kräver sakkunskap

Text Christine Skogman

Finlands Svenska Lärarförbund stod för några år sedan inför en stadgeförnyelse. Att förnya stadgar är inte en alldeles enkel sak och ibland behövs hjälp på vägen. Den här gången var det SFV:s verksamhetsombud Sebastian Gripenberg som hjälpte förbundet att ro förnyelsen i hamn.

Föbundsordförande Christer Holmlund. FOTO: FINLANDS SVENSKA LÄRARFÖRBUND

Finlands Svenska Lärarförbund, FSL, är ett fackförbund för svenskspråkiga lärare, lektorer och rektorer.

Förbundet erbjuder sina medlemmar en mångsidig service på svenska, som till exempel utbildningar och information om aktualiteter bland annat genom deras webbplats och tidningen Läraren.

– De allra flesta svenskspråkiga lärarna och skolledarna väljer att bli en del av förbundet. Tröskeln är låg att ta kontakt med oss när de vill ha hjälp. FSL är en viktig del av den finlandssvenska utbildningskedjan och vi är aktiva inom utbildningspolitiken, säger **Christer Holmlund**, FSL:s förbundsordförande.

Stadgarna är grundbulten i FSL:s verksamhet. De stiftades på 1970-talet då förbundet grundades som en följd av

att de svenskspråkiga folkskol- och läroverkslärarna gick samman. För några år sedan stod det klart att det var hög tid att förnya stadgarna.

Redan från början gick de in för en genomsiktig och öppen process. Alla nivåer inom förbundet skulle vara delaktiga. Så småningom utkristalliserades en vision, som bland annat innebar att förbunds kongressens ställning ifrågasattes. Kongressen var förbundets högsta beslutande organ och sammankom vart fjärde år för att bland annat fastställa riktlinjerna i förbundets verksamhet under de följande fyra åren. Valet av förbundsordförande utgjorde också en uppgift för kongressen.

Under de politiska diskussionerna i förbundet utkristalliserades några konkreta mål.

– Ett mål var att förenkla besluts-gången, bland annat så att förbundsfullmäktige skulle bli förbundets högsta beslutande organ. Ett annat mål var att aktivera våra medlemsföreningar, säger Christer.

Målen stod klara och var dessutom rätt oomtvistade. Frågan var nu hur de, helt tekniskt, skulle förnya dem. Hur bygger man upp nya stadgar som till alla delar är förenliga med föreningslagstiftningen? Hur säkerställer man medlemsdemokratin?

Styrelsen för FSL brottades med dessa frågor då SFV:s verksamhetsombud **Sebastian Gripenberg** trädde in på arenan. Sebastian är något av en föreningsexpert med stor erfarenhet av olika föreningsfrågor. Han är bland annat delansvarig för innehållet i SFV:s webbtjänst för föreningar: Föreningsresursen.

– Som förbundsordförande rör jag mig en del i de finlandssvenska rummen och har kommit att träffa honom flera gånger, säger Christer.

I praktiken handlade samarbetet om att Sebastian deltog i formella och informella överläggningar om stadgarna. Styrelsen höll i trådarna för stadgeprocessen och Sebastians roll var att bistå med råd, i bland även konkret handling, då de nya stadgar utarbetades.

– Med hjälp av Sebastians insats roddes förnyelsen i hamn och i början av sommaren 2018 sammankom FSL:s förbunds kongress. De nya stadgarna godkändes enhälligt och nu hanteras den högsta makten i förbundet av fullmäktige. Vi är nöjda, avslutar Christer. ■

Pinfärska höstböcker!

ALFRED BACKA är tillbaka efter succén med boken *Finland hundranånting!* Nu tar han oss på en humoristisk resa genom hela Svenskfinland och bjuder på livsviktig information om vår folkstam.

Svenskfinlands deckardrottning **EVA FRANTZ** är tillbaka med en ny Anna Glad-deckare! Spänningsintrigen är skickligt flätad och upplösningen överraskar även en erfaren deckarfantast.

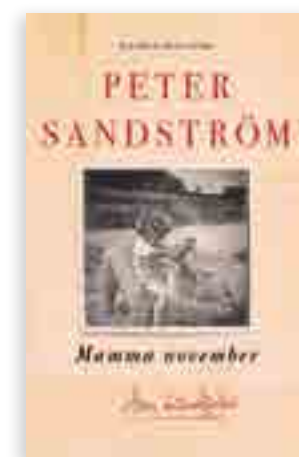

I sin efterlängtade tredje roman *Betinkan* skriver **SABINE FORSBLOM** med inspirerad energi, uppkäftig humor och empati om lojalitet, rivalitet och klass.

Den andra delen i serien *Legenden om ögonstenen* är här! Med samma fasta berättargrepp som i den första delen *Pärlfiskaren* tar **KARIN ERLANDSSON** oss till nya och mycket mörkare landskap.

Efter den prisbelönta romanen *Laudatur* utkommer **PETER SANDSTRÖM** nu med *Mamma november*. Åtta betraktelser där det handlar om familjen, den enhet som varken kan väljas eller väljas bort.

Deckarförfattaren **EVA FRANTZ** barnboksdebuterar med en rysare för slukåldern! Fattiga Stina från Sjömansgatan vistas på Hallonbackens sanatorium där hon iakttar märklige skeenden...

Alla SFV-medlemmar får 35 % rabatt på allmän litteratur hos oss!

Du får rabatten i vår nätbokhandel litteratur.sets.fi med kampanjkoden »Aktie123«. Här hittar du hela vårt sortiment med hundratals titlar. Öppet dygnet runt!

Du får också rabatt i S&S bokhandel, Snellmansgatan 13, Helsingfors. Öppet vardagar kl. 9–12 och 13–16.

SCHILDTS & SÖDERSTRÖMS

Föreningsresursen upprätthålls av SFV och här hittar du fakta, tips, råd och svar på frågor gällande olika aspekter av föreningsliv i Svenskfinland. www.foreningsresursen.fi

Sebastian Gripenberg
VERKSAMHETSOMBUD I NYLAND

Mötesordförandes uppgifter

Föreningsverksamhet bygger på demokrati. I de flesta föreningar är föreningens möte det centrala demokratiska organet, där varje medlem av föreningen har rätt att närvara och påverka. I den här kolumnen skall vi gå igenom mötesordförandes roll, som är central för ett lyckat och produktivt möte.

Till föreningslivets mötesdemokratiska principer hör att mötet har rätt att själv bestämma om sina förtroende-män. I ytterst sällsynta fall finns i stadgarna bestämmelser om att någon viss förtroendeman inom föreningen skall leda föreningens möte. Huvudregeln är dock att mötet väljer sin ordförande och det är vanligt att det är styrelsens ordförande som får axla uppdraget. Det är i de flesta fall en god lösning, ordförande har ju förmodligen en god insikt i föreningens ekonomi och verksamhet samt en viss vana vid att leda möten. Här bör dock observeras begränsningen som framgår av föreningslagen 26§ att en "styrelsemedlem eller någon annan som har anförtrots en uppgift som hör till föreningens förvaltning får inte rösta när beslut fattas om val eller avsättning av revisorer eller verksamhetsgranskare, fastställande av bokslut eller beviljande av ansvarsfrihet, om frågan gäller den förvaltning som han eller hon svarar för." För de fallen är det bäst att välja en icke-jävig viceordförande som kan leda mötet under de punkter på agendan som nämns i paragrafen. För de sällsynta fall där föreningsmötet behöver utöva någon form av ansvarsutkrävande gentemot styrelsen bör styrelsens ordförande inte heller leda mötet.

Det är bra om mötesordförande känner till föreningslagen, stadgarna och allmän mötesteknik. Desto större möte det är frågan om desto större är kraven i allmänhet. Dessutom måste hen vara kvicktänkt och ha förmåga att tolka stämningarna i salen.

Föreningslagen i sig ger inte många uppgifter åt föreningsmötets ordförande. En mötesordförande avgör vid lika röstetal en omröstning genom att meddela den mening som hen omfattar och mötesordförande skall se till att ett protokoll över mötets beslut skrivs. Tillsammans med protokolljusterarna undertecknar hen protokollet.

I praktiken är mötesordförandes viktigaste uppgift att leda mötets förlopp. Det innebär för det mesta att leda ordet, eller som titeln anger "att föra ordet". Det innebär att konstatera vilket ärende som behandlas och under diskussionen dela ut ordet i den ordning det begärs. Det är viktigt att understryka att mötets ordförande måste ha mötets förtroende. En ordförande som kör sitt eget race kan till och med bli utbytt.

Ordförande bör ge ordet i den ordning det begärs. Undantag är exempelvis direkta frågor som kräver ett svar genast för att diskussionen skall kunna fortsätta, samt repliker. Ordförande måste också följa med att det som sägs är sakligt. Om någon till exempel börjar läsa ur en kokbok för att förhålla mötet har ordförande rätt att avbryta talaren och be hen hålla sig till saken som behandlas. Om mötet börjar dra ut på tiden har ordförande rätt att föreslå att längden på anföranden begränsas, exempelvis till 2 minuter. När allt börjar vara sagt är det upp till ordförande att dra streck i debatten, det kan till exempel ske så att de som ännu vill yttra sig ombes be om ordet under följande anförande.

Mötesordförande har också särskilda skyldigheter när det gäller att upprätthålla ordningen vid mötet. Detta grundar sig på gängse praxis och nämns inte i föreningslagen, men man kan jämföra med lagen om sammankomster enligt vilken en ordförande vid en allmän sammankomst är skyldig att se till att ordning och säkerhet upprätthålls. Föreningsmöten är slutna tillställningar och omfattas inte av lagen om sammankomster, men principen är tydlig. Vid ett föreningsmöte kan det i synnerligen extrema fall vara frågan om att avlägsna utomstående eller till och med föreningsmedlemmar som uppträder störande, att besluta att kalla på polis eller att avbryta mötet.

Då diskussionen är slut är det upp till ordförande att konstatera vilka förslag som har gjorts och att föreslå beslutsordningen. En skicklig ordförande kan här för-snabba behandlingen genom att, med mötets goda minne, jämkla mellan olika snarlika förslag. En omröstning kan bli aktuell, men det är ett eget kapitel som får bli ett tema för en kommande kolumn.

§ 2 ENLIGT SFV:S STADGAR

Svenska folkskolans vänner r.f. har till ändamål att främja bildningsarbetet bland Finlands svenska befolkning genom att understödja skolor, barnträdgårdar och bibliotek, utge studieunderstöd ävensom stödja andra former av finlandssvenska bildnings- och kultursträvanden. Föreningen har rätt att mottaga gåvor, vilka avse att gagna dess verksamhet i det svenska bildningsarbetets tjänst.

SFV:S EGET KAPITAL
31.12.2017:

102,3 miljoner euro

MEDLEMMAR I SFV:S UNDERSTÖDSFÖRENING

7524st

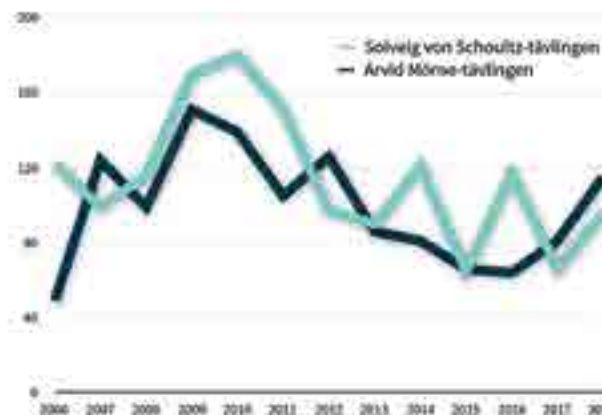
MEDLEMMAR I SFV

349st

SFV:S FONDER

420st

DELTAGARE I SFV:S LITTERÄRA TÄVLINGAR

SFV HAR TVÅ LITTERÄRA TÄVLINGAR:

Arvid Mörne-tävlingen (för under 30-åringar) som instiftades 1986, och Solveig von Schoultz-tävlingen (för de som fyllt 30), som instiftades 2004. Vartannat år gäller tävlingarna dikter, vartannat år noveller.

Båda tävlingarna har samma prissummor: I pris 5 000 euro, II pris 3 000 euro och III pris 2 000 euro. Förstapristagaren erbjuds även en kortkurs i skrivande på Nordens folkhögskola på Biskops Arnö i Sverige. Kortkursen äger rum på sommaren och pågår cirka fem dagar. Därutöver får alla som premierats i SFV:s litterära tävlingar också delta i ett skrivarseminarium.

MEDLEMSKAP I SFV

Medlemskapet i SFV:s understödsförening kostar 15 euro/år. Till förmånerna hör SFV-magasinet, årsboken SFV-kalendern samt som ny medlem en bok ur SFV:s skriftserie. Dessutom får SFV-medlemmar rabatt på böcker från Schildts&Söderströms. **Adressförändringar.** Meddela oss din nya adress via www.sfv.fi/medlem, per e-post svf@sfv.fi eller ring 09-6844 570.

DONATIONER OCH TESTAMENTER

Vill du vara med och stöda det bildnings- och kulturarbete som SFV gör? Kontakta kanslichef Johan Aura, johan.aura@sfv.fi eller 040-3559 935.

STATSBIDRAG FÖR KURSER

SFV bedriver studiecentralsverksamhet och svensk- eller tvåspråkiga föreningar kan arrangera kurser i samarbete med SFV. Det kan till exempel vara frågan om en föreläsning, ett seminarium eller en längre regelbunden kurs. SFV utbetalar statsbidrag till kursarrangören på basen av kostnader för undervisningstimmar, www.sfv.fi/kursbidrag.

FOTO: SHUTTERSTOCK

Text Tove Fagerholm

RÖSTER FRÅN VÄRLDENS ÄNDE

Jag vill värma hela världen med språkets solgula filt. Så skriver den nyzeeländska författaren **Janet Frame**. Underligt nog är det som om hela världen inte ryms under denna solgula filt. Röster från andra sidan jordklotet har svårt att nå fram till Europa. Det är desto märkligare, då de oftast skrivits på engelska. Nya Zeeland lockar som långväga turistmål, vi drömmer om att resa dit, men litteraturen orkar inte riktigt ta sig hela vägen hit. Vad detta ointresse bottenar i är mig en gåta. Jag har vaskat fram guldkorn av ädlaste karat från världens ände, Nya Zeeland, och finner till min bestörtning att en del av de yppersta och mest originella rösterna ännu väntar på en svensk språkdräkt.

Jag har krupit in under den solgula filten och låtit mig värmas, roas och framför allt oroas. Det är inte sövande

vaggvisor jag lyssnat till. Det är röster som är förledande välbekanta och oväntat annorlunda på samma gång. Myt och saga, dröm och verklighet samsas i en vardag som kan vara skrämmande hård i ett vidunderligt vackert landskap.

Det finns en sandbank någonstans vid världens ände där oceanerna slutar, där firmamentet slutar, där vindarna och jorden kommer till ro. (Keri Hulme)

Till denna magiska plats kan författare från Nya Zeeland ta oss.

Janet Frame (1924–2004) är Nya Zeelands mest berömda författare. Hon fick en lång rad av fina utmärkelser i sitt hemland, men inget Man Booker Prize, som skulle ha gett hennes böcker uppmärksamhet på vår sida av jordklotet.

Upprepade gånger nominerades hon för Nobelpriset men hon nådde inte ända fram. Det var filmatiseringen av den självbiografiska *En ängel vid mitt bord* som banade väg för hennes berömmelse. Hennes tre självbiografiska böcker utgavs i en samlingsvolym som pocket 2009 just med titeln *En ängel vid mitt bord*.

Det är en memoarlitteratur som kan mäta sig med det bästa som någonsin skrivits i denna genre. När det gäller psykologisk insikt och stilistisk variationsrikedom saknar den förmodligen motstycke.

2013 skrev jag en artikel om Janet Frame för *Svenskbygden*, så jag nöjer mig nu med att bara rekommendera hennes böcker. Hennes säregna stämma är väl värd att lyssna till.

Patricia Grace är född i Wellington 1937 och började skriva som tjugofemåring på sidan om sitt heltidsjobb som engelsklärare. Småningom blev hon mor till sju barn och började skriva barnböcker också. Det är emellertid hennes noveller som gjort henne till en nyckelfigur i maorilitteraturen. Med sin första novellsamling *Waiariki* (1975) blev hon den första maorikvinnan som vann PEN/Hubert Church Avard for Best First Book of Fiction.

I den andra novellsamling *The Dream Sleepers and Other Stories* (1980) möter läsaren en mångfald av maoriröster och olika aspekt på maoriliv. Här ekar det av robusta barnröster. Här skildras också två oförglömliga mödrar. Den mytiska och samtidigt djupt mänskliga modern i den tre sidor långa monologen *Between Earth and Sky* har blivit en ikonisk nyzeelandstext. Det anmärkningsvärda med Grace är att hon har funnit en alldeles egen röst samtidigt som hennes texter visar stor diversitet i tonfall och ordval. Hon skriver enkelt och samtidigt lyriskt, maoriorde smyger sig naturligt in i den engelska texten. Hennes bildspråk har en alldeles egen valör, osökt, vardagligt, likväl originellt.

Husen sitter på sina näsdukar och tidigt på morgonen börjar de nysa. De nyser inte unisont, utan då och då eller ibland två eller tre tillsammans, ibland tio eller ett dussin på en gång. Gångvägarna och gatorna utanför näsdukarnas kanter fylls av liv i nysningarnas efterdyningar.

Fritt översatt ur *The Dream Sleeper*

Patricia Grace är så vitt jag vet inte översatt till svenska ännu. Jag hittade några av hennes böcker på Internet *Archive.org*. Jag skulle unna också svenskspråkiga läsare att få möta denna originella berättare. Hon vidgar vår värld och gör oss hemmastadda på andra sidan jordklotet.

Keri Hulme föddes 1947 i Christchurch. ”Min familj härstammar från diverse håll: Kai Tahu (maori från Sydön), folk från Orkney öarna och från Lancashire och kanske från norska migranter”, säger hon i en intervju. Hon lever ensam i Okarito och definierar sig själv som ateist, asexuell och oromantisk.

Hon försörjde sig som tobaksplockare efter att hon gått ur skolan. Fyra terminer studerade hon juridik vid University of Canterbury, men återgick därefter till tobaksplockningen. Hela tiden skrev hon på sidan om. En del publicerades under pseudonymen Kai Tainui.

Hennes ambitiösa romanbygge *The Bone People* refuserades med motiveringen att miss Hume otvivelaktigt kan skriva men dessvärre går det inte att förstå vad det är hon skriver om.

När ett förlag slutligen ville satsa speciellt på maorilitteratur blev boken direkt en succé.

Den tilldelades New Zealand Book Avard 1984 och 1985 blev Keri Hulme den första nyzeeländaren som vann det prestigefyllda Bookerpriset. Romanen fick titeln *Benfolket* då den utkom på svenska 1987.

Benfolket. Läsarna har reagerat mycket olika på denna ovanliga kärleksberättelse. En del förmår knappt ta sig igenom den medan andra älskar den. Jag har råkat på en bokbloggare som säger sig ha läst romanen elva gånger. Självt är jag färdig att läsa om den omedelbart när jag får tag i boken.

Det är kärlek fjärran från romantiken, det är kärlek mot alla odds. Bokens tre huvudpersoner är illa brända och vet inte hur de ska våga visa den tillit som kärlek förutsätter.

Konstnärinnan Kerewin lever eremitillvaro i sitt torn vid stranden sen en lotterivinst gjort henne ekonomiskt oberoende. Hon har brutit helt med familjen och dem hon älskar. Hennes konstnärliga uttrycksförmåga har lämnat henne. När hon inte kan måla känner hon sig förstummad och utestängd från sitt eget jag.

Den 7-åriga Simon är stum i ordets fysiska bemärkelse. Han uttrycker sin frustration genom att stjåla och slå sönder. Han är ett vinddrivet hittebarn som tagits omhand av Joe.

När Joes hustru och lilla barn dör faller Joes värld fullständigt samman och han uppfostrar fostersonen med eskalerande våld.

Isolation är berättelsens huvudtema, ett annat är våld som ett sätt att kommunicera.

Hur kan detta bli en vacker berättelse trots all sårighet och smärta? Keri Hulme väver in maoriska myter och naturnärhet i texten. Hon vill något större än att fånga en plågsamt grym verklighet. Jag ser ett brobygge mellan kulturerna, det vita europeiska barnet, den maorimörka Joe och Kerewin som har rötter till båda kulturerna men fångar det vackraste mao- ➔

Janet Frame FOTO: JOHN MONEY/TEXT PUBLISHING COMPANY, MELBOURNE

rikulturen gett henne. I berättelsens slutkapitel anar jag ett övergripande tema om en ny början där ett gemensamt mönster kan vävas om kulturerna får berika varandra istället för att leva isolerade.

Te kaihou: The Windeater är en novellsamling som kom ut 1986. Den innehåller 18 noveller, där de flesta utspelar sig i en skymningsvärld i samhällets utkanter. En stark underström av magi, av det som ligger bortom det vi vet och känner till ger sig till känna i nästan alla texter. Maoritemat är rikt. Det är Hulmes maorirötter som ger hennes textväv en främmande ny färgton. I sin strävan att blotta existensens råa brutalitet tecknar hon naturens förunderliga skönhet som verkningsfull motbild. Hon ställer frågor om klass och kultur på sin spets på ett sätt som ingen av hennes landsmän gjort tidigare. Varje novell har en intim individuell röst, trollbindande, upprörande och autentisk. Hon säger nästan aldrig rent ut om hennes personer har maoribakgrund eller europeisk härkomst.

Djupt under skeppets köl joddlade en puckelryggig val för sig själv. När hon fann en serie med ljud som tillfredsställde henne upprepade hon dem, vävde dem till ett band av harmonisk puls.

Periodvis sökte hon sig upp till ytan, blåste och gled mjukt tillbaka till djupet i en vallik rörelse. Eftersom hon var gravid och nära svansspetsen på migrationen söderut hade hon ingen orsak till hopp och uppvisningar vid ytan.

Jag undrar vad en val tänker om sin unge. Ett så stort

Patricia Grace FOTO: GRANT MAIDEN / PENGUIN BOOKS NZ

skulptur, en så bevisligen fridfull best, måste vara moderlig, beskyddande, en värnande välvilja gentemot allt det vilda. De måste vara en söt och mjölklik kärlek, förstörad och uppuren av det omslutande vattnets renhet.

Keri Hulme har gett ut två romaner, tre diktsamlingar, tre novellsamlingar och en självbiografi. Endast *Benfolket* finns än så länge i svensk översättning.

Eleanor Catton föddes 1985 i Kanada, där hennes far doktorerade vid University of Western Ontario. Hon har vuxit upp i Canterbury på Nya Zeeland och romandebuterade 2007 med *The Rehearsal*, på svenska *Repetitionen* (2011).

Repetitionen skildrar tonårslivets förvirring i kollektivromanens form. Den oskuldsfulla Isolde, den patetiska Bridget och den uppstudsiga Julia får privatundervisning hos samma cyniska saxofonlärare som har en märklig förmåga att locka flickorna att berätta vad som försiggår i skolan och i deras liv. Lektionerna blir biktstunder, hur de utvecklas musikaliskt berörs knappt alls.

I en parallellhistoria får läsaren följa med 18-åriga Stanley, som är förstaårselev i ett dramainstitut.

Grundintrigen, den 17-åriga Victorias affär med den sin 30-åriga lärare, förpassas till en bakgrundshändelse. Istället kretsar berättelsen kring unga människors rollspel i sökandet efter sin plats i gruppen, hur de distanserar sig från sig själva, spelar sig själva istället för att vara.

Eleanor Catton FOTO: WIKIMEDIA

Berättargreppet är rapsodiskt med snabba ögonblicksbilder och skarpsynt kyla. Det kunde vara en kliché men är från första stund en sällsynt välskriven debut. Catton lockar läsaren in i en avancerad lek med berättarstrukturer och brytningspunkter mellan sanning och lögn, skådespel och verklighet.

Himlakroppar. För sin andra roman *The Luminaries*, *Himlakroppar* (2013), tilldelades hon Bookerpriset 2013 för engelskspråkig litteratur. Hon är den yngsta författaren som någonsin fått priset. Det är dessutom den mest omfattande roman som prisbelönats, 1114 sidor i den svenska översättningen.

Himlakroppar är ett ambitiöst och originellt romanbygge där huvudpersonerna förknippas antingen med något av zodiakens stjärntecken eller en specifik himlakropp. Dessutom korresponderar bokens tolv delar – varje del hälften så lång som den föregående – med de tolv månaderna och månens krympande faser från fullmåne till nymåne.

Man behöver överhuvudtaget inte vara intresserad av astrologi för att uppslukas av denna svindlande historia i guldruschens Nya Zeeland i mitten på 1860-talet. Tolv edsvurna män från olika samhällsklasser och en nyanländ ung skotte försöker lösa en rad gåtor som är förknippade med varandra. Samhällets rikaste man är spårlost försvunnen, en enorm förmögenhet i rent guld hittas i en död mans hus, men guldets stämpel kommer från en inmutning där intet guld hittats, en okänd kvinna dyker upp och gör anspråk på förmögenheten, en populär hora hittas opiumförgiftad. En illa omtyckt man med ett vitt ärr över kinden förefaller ha ett finger med i allt som sker.

Hemligheterna är många och lögnerna legio, men berättelsen följer sin egen logik, långsamt visar sig det osannolika vara fullt möjligt. Ända till sista sidan hålls läsaren trolldunden. Denna mångordiga mastodontroman är själv en klart lysande himlakropp som i en inåtskrivande rörelse förefaller vilja upplösa sig själv i förvandlingen från klassisk episk roman till den sista sidans knappa replikväxling.

Himlakroppar är ett enastående läsäventyr, orden är ett gnistrande stjärnregn och Eleanor Catton parnassens starkaste lysande nova, som förhoppningsvis kommer att flamma upp många gånger än.

Debutantromanen överhopades med alla tänkbare debutantpris. Med sin andra roman geniförklarades Catton av en samfäll kritikerkår. Ett ok av förväntningar vilar på den unga Cattons skuldror, men hon förefaller att fortsätta oförfärat. Från nutidsskildring till historisk pastisch och därifrån rätt in i en dystopi med den tredje romanen, som alla nu väntar på.

Birnam Wood uppges vara en psykologisk thriller förlagd till nyzeeländsk landsbygd. Titeln refererar till slutscenen i Shakespeares *Macbeth*.

I sitt fästningsliknande hem har en amerikans billionär lagrat vapen inför en stundande sammandrabbning med en vänstergrupp som lever gerillaliv i utkanterna av Birnam Wood.

Det är bäddat för en tragisk serie av händelser.

Eleanor Catton ställer den ultimata frågan: Hur långt är du beredd att gå för att försäkra dig om din egen överlevnad – och vad får det kosta?

Catton bygger upp sin dystopi på de kontroversiella landinköp som stenrika amerikaner gör i Nya Zeeland för att försäkra sig om en skyddad reträttplats om det blir för hett om öronen. År 2011 skaffade sig Trump-rådgivaren och lekkamraten Peter Thiel nyzeeländskt medborgarskap för att kunna lägga vantarna på ett stort landområde på Sydön. Hans residens har utsikt över Lake Wanaka. Det är ett uråldrigt landskap, som betecknas som ett jordiskt paradiset. Kan man resa till världens ände för att gömma sig för resten av världen? Kan man bygga skyddsmurar runt paradiset?

Med angelägen intensitet når oss röster från världens ände. Janet Frame, Patricia Grace, Keri Hulme, Eleanor Cotton, de har fått representera några av dessa röster. Är vi beredda att lyssna?

Har jag berättat någonting för dig?

Har det betytt någonting för dig?

Eller är det bara skrift?

Allt bara ord?

Keri Hulme ur *Te Kaihou*

Här anmäler vi böcker som mindre förlag och andra självständiga utgivare gett ut, eller som SFV-medlemmarna gett ut på eget förlag. Förutsättningen är att boken kan köpas eller beställas av allmänheten. Vill du presentera en bok i Boklådan? Länken till anmälningsformuläret hittar du på www.sfv.fi/publikationer.

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND

JORDNÄRA
 ETNOLOGISKA REFLEKTIONER ÖVER NY NORDISK MAT

Red. Yrsa Lindqvist & Susanne Österlund-Pötzsch

ISBN 978-951-583-430-0
 230 s., häftad, illustrerad
 Cirkapris 24 e. Köp i Vetenskapsbokhandeln i Helsingfors (tiedekirja@tsv.fi, +358 9 635 177) eller beställ via SLS (info@sls.fi, +358 9 618 777).

■ Många konsumenter oroar sig i dag för matfusk, giftiga bekämpningsmedel och oetisk produktion. Samtidigt finns det ett nyväckt intresse för traditioner och ursprung, och koncept som ny nordisk mat har slagit igenom. Här presenterar etnologer från hela Norden och Estland olika aspekter på dagens mat- och restaurangkultur. Publiceras också som fritt tillgänglig e-bok på sls.fi.

DIKTER
 HENRY PARLANDS SKRIFTER

Henry Parland (utg. Per Stam)

ISBN 978-951-583-360-0
 887 s., inbunden, illustrerad
 Cirkapris: 32 e
 Köp i Vetenskapsbokhandeln i Helsingfors (tiedekirja@tsv.fi, +358 9 635 177) eller beställ via SLS (info@sls.fi, +358 9 618 777).

■ För första gången publiceras modernisten Henry Parlands (1908–1930) hela lyriska författarskap. Dikter innehåller både kända dikter och tidigare opublicerade arkivfynd, även dikter på tyska och ryska, dikter med rim, tillfällesdikter, en limerick och ett par utkast till tvålreklam. Publiceras också digitalt på parland.sls.fi.

SCRIPTUM

LJUS ÖVER SKÄREN
 LÅNGS DEN ÖSTERBOTTNISKA KUSTEN

Bo Isomaa

ISBN 978-952-7005-55-2
 128 sidor, inbunden
 Pris: 35,20 e. Finns att köpa i de lokala bokhandlarna och på www.boklund.fi

■ Naturfotografen Bo Isomaa har gjort strandhugg i den österbottniska skärgården under olika årstider och fotograferat både skärgårdslandskapet, vissa för nejdens typiska skärgårdsfåglar och strandängens blomsterprakt. I boken får vi tillsammans med fotografen ströva omkring i Fäboda, en gång kallad Bottenviken pärla, besöka de gåtfulla Paskarholmarna och pittoreska Mässkar. Boken är tvåspråkig.

TRÖJOR OCH ANDRA PLAGG

Marketta Luutonen, Anna-Majja Bäckman, Gunnar Bäckman

978-952-7005-52-1
 240 sidor, inbunden
 Pris: 33 e
 Köp i lokala bokhandeln eller på www.boklund.fi

■ Tröjor och andra plagg är en bok för den som är intresserad av hantverk och textil kultur. I boken kan man ta del av stickningens och virkningens historia, berättelser om hantverkare och deras produkter, användbara mönster till traditionella plagg och uppdaterade modeller med inspiration från gamla plagg. Boken innehåller ett stort antal fina och belysande bilder.

LÄRUM-FÖRLAGET

TROLLKARLENS HATT LÄTTLÄST

Tove Jansson

978-951-8976-99-1
 140 sidor, limmad rygg
 Pris: 18 e
 Köp på shop.larum.fi

■ Den här boken berättar om sommaren då Mumintrollet, Snusmumriken och Sniff hittade Trollkarlens magiska hatt. Hatten ställde till med problem i Mumindalen, men den var också till stor nytta. I den här boken kan du dessutom läsa om Muminfamiliens utfärd till hattfittarnas ö och om när Tofslan och Vifslan kom till Mumindalen.

VÄSTNYLÄNDSKA KULTURSAMFUNDET

GLANS OCH VARDAG PÅ RASEBORGS SLOTT

Niclas Erlin

ISBN 978-952-67742-6-8
 112, inbunden. Pris: 32 e + ev. postkostnader. Köp på Luckan Raseborg i Karis eller via <https://holvi.com/shop/LuckanRaseborg/>

■ Raseborgs slott har en spännande historia som omfattar det mesta som vi förknippar med medeltida borgar. Under sin glansperiod från senare delen av 1300-talet till medlet av 1500-talet hann den bastanta fästningen uppleva allt från vapenskrammel till lysande hovliv. Mellan bokens pärmars återges borgens skiftande öden fram till i dag.

FONTANA MEDIA

HELA HIMLEN STORMAR OCH ANDRA TEXTER

Karin Erlandsson

978-951-550-846-1
 128 sidor, häftad
 Pris: 23,90
 Beställ på www.fontanamedia.fi, e-post: info@fontanamedia.fi eller tfn 09 612 615 30

■ En trosbekännelse. En berättelse om kärlek. Och så hoppet, det drivande och djupa. "Så här är mitt liv med Gud", konstaterar Karin Erlandsson. Det är vardagarnas sömniga frukostar och söndagarnas gudstjänster som önskar en "Guds frid". Det är dagar av självklar gemenskap och samtal, men också dagar när man hamnat på botten av sig själv.

I BÖRENS TID

Erik Vikström

978-951-550-847-8
 94 sidor, inbunden
 Pris: 19 e
 Beställ på www.fontanamedia.fi, info@fontanamedia.fi eller tfn 09 612 615 30

■ I börens tid är fylld med innehållsrika böner att be och meditera över. Här finns böner som passar dagar av många olika slag. Erik Vikström är biskop emeritus i Borgå stift. Bönerna är hämtade ur hans slutsålda bok Min bön.

SLEF-MEDIA

I APOSTLARNAS FOTSPÅR
 ILLUSTRERADE ANDAKTER MED ANKNYTNING TILL BIBLISKA OCH KYRKOHISTORISKA PLATSER

Åke Lillas

978-952-5578-70-6
 96 sidor, inbunden. Pris: 24,50 e. Beställ via SLEF-Media (slef-media@slef.fi)

■ Välkommen med på en resa i apostlarnas fotspår. Färden ledsagas av Åke Lillas, som i 40 års tid har rest i länderna kring Medelhavet. Läsaren får bekanta sig med gatstenarna i Perge, templet på ön Phile i Nilen samt den mäktiga Hagia Sofia i Istanbul. Parallellt med uppehållen på de olika anhalterna delar författaren med sig av bibliska sanningar.

NYA BLAD
 KORTA ANDAKTER SOM INGER HOPP

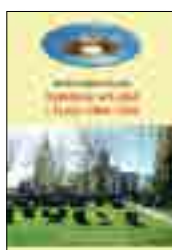
15 skribenter från olika delar av Svenskfinland

ISBN 978-952-5578-71-3
 72 sidor, inbunden
 Pris: 14 e
 Beställ på slef-media@slef.fi

■ Hur fascinerande är det inte att se naturen vakna till liv efter en lång och mörk vinter. På till synes döda grenar bildas knoppar, ur det vissnade växer nya blad fram. Det finns mycket som kan kväva livet hos människor, men Jesus Kristus har kommit för att ge oss liv i överflöd. De tankvärda texterna i "Nya blad" vill fylla läsaren med hopp.

MALAX MUSEIFÖRENING RF

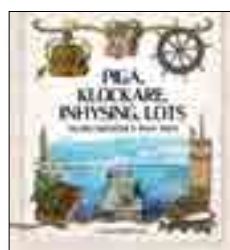
SJKDOM OCH DÖD I MALAX 1800-1899

Matthias (Matti) Klockars/
Folkhälsans förbund

ISBN 978-952-69012-0-6
158 sidor, limbunden, illustrerad
Pris: 15 euro + postporto. Beställ via gunnel.
smulter@pp.malax.fi eller 050 5276595

■ På 1800-talet var det vetenskapliga intresset för landsbygds medicinska frågor ringa. Kyrkliga dokument är en viktig källa för att förstå 1800-talets hälso- och sjukvård. I Malax noterades över 200 olika dödsorsaker enligt officiella tabeller men kyrkans ämbetsmän kunde anteckna "egna" dödsorsaker. Epidemiska infektionssjukdomar förekom rikligt.

VINGPENNA

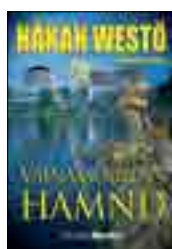
PIGA, KLOCKARE, INHYSING, LOTS SKÄRGÅRDSÖDEN 1669-1809

Carina Wolff-Brandt

ISBN 978-952-68548-4-7
280 sidor, inbunden
Pris: 39 euro. Köp på www.adlibris.fi
samt i välförsedda bokhandlar i Finland.

■ I boken vävs en populärhistorisk skildring av storpolitiska händelser samman med fiktiva berättelser om verkliga människor som levte i Kyrkosundsskär i sydvästra Finlands skärgård, mitt i det svenska riket under de spännande och turbulenta tiderna 1669-1809. Bokens vackra illustrationer är gjorda av Jenny Wiik.

SANDELIN MEDIA

VÄINÄMÖINENS HÄMND

Håkan Westö

ISBN 978-952-68618-7-6
156 sidor, häftad
Pris: 15 e. Beställ på www.sandelinmedia.com – finns även i väl sorterade bokhandlar.

■ Journalisten Joel Dunstberg semestrar i Hangö med flickvännen Karin Hjelt, agent vid det finska kontraspionaget. Under en sommaruni-föreläsning mördas Leonid Marschlin, precis då han nämnt Kalevalas kopplingar till Frimurarna och Illuminati. Äventyret fortsätter i bland annat Åbo domkyrka – med en överraskande final i Lovisa kärnkraftverk.

GÄST I EGET HEM

Singa Sandelin Benkö

ISBN 978-952-68618-8-3
168 sidor, häftad
Pris: 15 e. Beställ på www.sandelinmedia.com – finns från november även i väl sorterade bokhandlar.

■ Boken belönades med första pris i Schildts romanpristävling 1982, och handlar om de finska krigsbarnen, som utan föräldrar skickades till Sverige då Sovjet anföll Finland 1939. Den långt självbiografiska boken utvidgar upplevelsena även till nutiden, med inblickar i hur krigsbarnstiden påverkade den vuxna människan. Ett efterlängtat nytryck.

MARGINAL

ALLA DESSA DÖDA ÖGON KAIKKI NÄMÄ KUOLLEET SILMÄT

Jolin Slotte, Pauliina Pesonen

ISBN: 978-952-68381-7-5
86 sidor, inbunden. Cirkapris: 27 e.
Köp i bokhandeln eller via Boklund.fi

■ Jolin Slotte (text) och Pauliina Pesonen (bild) har samarbetat tvärkonstnärligt sedan 2014 med projektet Sublima tolkningar. Poesikonstboken Alla dessa döda ögon – Kaikki nämä kuolleet silmät är en stark skildring av det som kan ske när rädslan tar makten. Det skarpsynta bildspråket i kombination med de skoningslösa texterna bildar en helhet som fångar läsaren på både svenska och finska.

DÄRFÖR OCH VÄNTRUM

Anita Wikman

ISBN: 978-952-69076-0-4
108 sidor, häftad. Pris: 21 e.
Köp i bokhandeln eller via Boklund.fi

■ Reviderad nyttgåva med nyskrivna förord av Maria Antas. Därför utkom 1977 och Väntrum 1979 på Författarnas andelslag. Wikmans diktning belyser kvinnoförtryck och klassklyftor, men också vägen till politiskt uppvaknande, kvinnors solidaritet och samförstånd mellan könen. Wikman erhöLL Längmanska priset 1978 och för Väntrum prisbelönades hon av Svenska litteratursällskapet 1980.

FÖRLAGET

MITT LIV PÅ HBL

Staffan Bruun

ISBN 9789523331402
300 sidor
Pris: 26 e
Köp i bokhandeln eller via forlaget.com

■ Boken handlar om livet som reporter, nyhetssegrar, historiska händelser och den dagliga lunken i tidningshuset på Mannerheimvägen 18. Trots kärleksförklaringen till Hufvudstadsbladet förmörkas bilden av den sista tiden med nedskärningar på redaktionen, skriver Bruun i denna svidande uppgörelse med dem som hade makten att bestämma om tidningen.

OCH HJÄRTAT, DET VAR MITT

Sara Ehnholm Hielm

ISBN 9789523331068
200 sidor
Pris: 26 e
Köp i bokhandeln eller via forlaget.com

■ Och hjärtat, det var mitt av förläggaren och kritikern Sara Ehnholm Hielm är en personlig essäbok om att leva skrivande och att skriva för att känna sig levande. Framförallt är det en berättelse om att försöka förverkliga en dröm, om att äntligen säga allt, precis som det känns allra längst inne i hjärtat.

STIFTELSEN PRO ARTIBUS

HANNE IVARS - POWER AND GLORY

Kati Kivinen

ISBN: 978-952-68160-9-8
114 sidor
Pris: 20 e + porto
Beställ på proartibus@proartibus.fi

■ Den trespråkiga boken är en djupdykning i videotrilogin "Power and Glory" av bildkonstnären Hanne Ivars. Artikel-författare är Kiasmas intendent, FD Kati Kivinen. Boken är den andra i Stiftelsen Pro Artibus forskningsbetonade samlingspublikationsserie. Syftet är att presentera samtidskonst och belysa stiftelsens samling ur forskningsperspektiv.

KARIN & ÅKE HELLMAN

Karl Johan Hellman, Åsa Hellman,
Juha-Heikki Tihinen

ISBN: 978-952-68160-6-7
175 sidor, inbunden
Pris 30 e + porto
Beställ på proartibus@proartibus.fi

■ Boken ingår i Stiftelsen Pro Artibus' serie om finlands-svenska modernister. Den presenterar det kreativa och framgångsrika konstnärsparet Karin (1915-2004) och Åke Hellman (1915-2017) som flera årtionde delade samma ateljé. Texter av arkitekt Karl Johan Hellman, keramikkonstnär Åsa Hellman och Juha-Heikki Tihinen, docent i konsthistoria.

LABYRINTH BOOKS

I SKUGGAN AV GÅRDAGEN

Alf Snellman

ISBN 978-952-5986-25-9

■ Alf Snellman var en aktiv och mångsidig journalist. Han skrev om presidentval och lokal politik, och gjorde en hyllad reportageserie om prästgårdar i Österbotten. Han var också en av få journalister som fick följa med när statsminister Ahti Karjalainen var på statsbesök i Sovjetunionen. Boken är full av små och stora berättelser och anekdoter.

...ATT SE...

Gunilla Löfman

ISBN 978-952-5986-27-3
Cirkapris: 20 e

■ Gunilla Löfbergs bok handlar om synskador, och viljan och beslutsamheten att trots begränsningar leva ett fullt liv. Löfbergs bok är lättläst och glad, och behandlar ämnet med ett stort mått av självironi. Boken kommer på samma gång ut både i pappersform och som ljudbok. Ljudbokens pris är inte fastslaget.

VÄRDS- HUS	INTAKT BAKVERK	BLOMMA OM	BILD- STOR- MARE	ANFALL	FÖRENA NATIONER PÅ PODIUM	GRÖNNÄS I ÖKEN EL		
PARA- PSYKO- LOGISKT FENOMEN		BLYGSAM BARIUM		HÄR GÅR TROTTEN BESTÄKT		ÖVER- HUVUD GULD		KILLING LIKNE OLLE
MJUK LAND I AFRIKA			SÅNG- GRUPP		KAPPLÖP BESTÄM MÅLET FÖR RESAN	PRONO- PSIN ÄSNA		
BYGG- SATS	TE- KOKARE	TEOLOG KAMRAT	FRUKT FISKE- REDSKAP		NOTA BENE GRÖVT GRUS			
JAPAN KRIGAR	HELEN SOM VAR BLIND			SKRÄP ANTIMON				
DRICKS KAFFE UR?	KNOTTIG BÄCKVED FÄR SEGRARE			HÄR BOK I DIBELN FINSK STAD	DEL- NED- GÅNG	ÄVEN FEMTON KENNET EVERETT		
SPILLAR		RYSK LÄRSKÄR ÄS		UTAN KLÄDER				KLYFFA
			FLICK- NAMN	LÄR- JUNGE				KVIGA
			FLOD I TYSK- LAND	STEVEN- SON		SKALLA		
		VÄSEN I FOLK- TRÖN		HUR SA?		SJÖ- FART?		

NAMN: _____
 ADRESS: _____
 E-POST/MOBILNUMMER _____

Vinsten för kryss 3-2018 är två SFV-biografier. Skicka in lösningarna senast 13.11.2018 till SFV:s redaktion, PB 198, 00121 Helsingfors. Märk kuvertet "Kryss". Du kan också skanna eller fota din lösning och e-posta den på redaktion@sfv.fi.

SUDOKU ENKEL

		6		7		5		
	2			1			9	
	5	3				4	2	
		8	5		1	7		
4			6		7			2
		1	8		3	9		
	8	2				1	6	
	6			3			7	
		4		8		3		

KRYSSLÖSNING 2-2018

Sammanlagt 82 svar lämnades in. Fru Fortuna gynnade denna gång Märta Törnroos i Åbo. Vinstböckerna torde vara framme.

HUR DRAR VI VINNAREN I KRYSSET?

- De svar som kommit per epost skrivs ut, och läggs i en ordnad hög med de svar som kommit brevlades.
- Antalet inlämnade svar räknas.
- Summan förs in i ett kalkylblad, som därefter slumpässigt drar ett tal mellan 1 och antalet inlämnade svar. På så sätt har alla lösningar lika stor chans att vinna i lottningen.

SUDOKU EXPERT

5			4		1			9
4		9	2		6	7		1
		7				4		
			9		8			
			1		6		3	
			3		5			
		4				1		
1		3	8		2	5		7
9			1		7			2

ANAGRAMJAKTEN 3-2018

I de lustiga rubrikerna gömmer sig en rubrikrad i tidningen (alltså inte nödvändigtvis hela rubriken). Antalet bokstäver är det samma, men ordantalet kan variera. Specialtecken som frågetecken eller talstreck finns inte med.

E-posta före 13.11.2018 in det rätta svaret samt på vilken sida rubrikraden finns till redaktion@sfv.fi. Kom även ihåg att skriva din postadress för eventuell vinst. Bland de rätta svaren lottar vi ut en bok i SFV:s biografiserie.

- MAJ EGO RYCKT
- TEOLOG VIVÖR RUIN NU
- PRISUTDELARNAS IDE LEDDE TÄTEN
- KRAFSANDE SIR TITT
- PLÅT TEKITTEL STÄMDES

RÄTTA SVAR I ANAGRAMJAKTEN 2-2018:

- SFV DELAR UT BIDRAG SID 26 (BLUDDRIGT RAFSA VE)
- ÖKAD RESURSMEDVETENHET FÖR INGENJÖRER SID 28 (UNDERVATTENSSIM EJDERN RÖKER FÖRE HÖGE)
- STOR BETYDELSE SID 36 (BLODET SY TESER)
- PRIVATSKOLA I USA SID 45 (SKOSULA TVI PARIA)
- GLIMTAR AV INDIGO SID 50 (DIVORNA TIGGA LIM)

10 rätta svar skickades in. Lotten gynnade Sverre Slotte i Vasa. Vinstboken torde vara framme.

SUDOKU EXPERT LÖSNING

5	3	2	4	7	1	8	6	9
4	8	9	2	3	6	7	5	1
6	1	7	5	8	9	4	2	3
3	4	5	9	1	8	2	7	6
2	9	1	7	6	4	3	8	5
8	7	6	3	2	5	9	1	4
7	2	4	6	5	3	1	9	8
1	6	3	8	9	2	5	4	7
9	5	8	1	4	7	6	3	2

SUDOKU ENKEL LÖSNING

9	4	6	3	7	2	5	8	1
8	2	7	4	1	5	6	9	3
1	5	3	9	6	8	4	2	7
2	9	8	5	4	1	7	3	6
4	3	5	6	9	7	8	1	2
6	7	1	8	2	3	9	4	5
3	8	2	7	5	9	1	6	4
5	6	9	1	3	4	2	7	8
7	1	4	2	8	6	3	5	9

ARVID MÖRNE-TÄVLINGEN 2019

Svenska folkskolans vänner utlyser Arvid Mörne-tävlingen 2019. Syftet med tävlingen är att främja intresset för skönlitterärt författarskap. Ett första pris om 5000 euro, ett andra pris om 3000 euro och ett tredje pris om 2000 euro delas ut. Förstapristagaren erbjuds även en kortkurs i skrivande på Nordens folkhögskola på Biskops Arnö i Sverige. Kortkursen äger rum på sommaren och pågår cirka fem dagar. Därutöver får alla som premierats i SFV:s litterära tävlingar också delta i ett skrivarseminarium. SFV förbehåller sig den första publiceringsrätten till de prisbelönade tävlingsbidragen.

TÄVLINGSREGLER:

- Tävlingen står öppen för personer som vid tävlingstidens utgång inte fyllt 30 år.
- År 2019 gäller tävlingen noveller.
- Manuskriptet får omfatta högst 25 000 tecken (inkl. mellanslag).
- Novellen skall vara skriven på svenska.
- Tävlingsdeltagaren skall vara finländsk medborgare.
- Tävlingsdeltagaren får sända in endast ett bidrag till tävlingen.
- Man får inte delta i tävlingen, om man tidigare publicerat sig i skönlitterär bokform på förlag.
- De som tidigare erhållit ett penningpris i Arvid Mörne-tävlingen får inte delta på nytt.

INSTRUKTION:

- Numrera sidorna i ditt manuskript.
- Du tävlar anonymt - använd en pseudonym, som syns på varje manuskriptsida.
- Du kan delta med pappersmanus som du postar, eller med elektroniska manus (doc, docx, odf, pdf).
- Sänd ditt pappersmanuskript till: Svenska folkskolans vänner, PB 198, 00121 Helsingfors. Märk din försändelse "Arvid Mörne-tävlingen". Sänd in ditt bidrag elektroniskt genom att ladda upp manuskriptet via formuläret på sfv.fi/tavlingar.
- Om du deltar med pappersmanus, bifoga i ett separat kuvert följande personuppgifter: Namn, Personnummer, Fullständig adress, Telefonnummer, E-post. Skriv på kuvertet endast din pseudonym och slut kuvertet.

NOTERA:

- Tävlingstiden är 15.10.2018–15.1.2019 kl. 24 (poststämpel godkänns).
- Manuskripten returneras inte och förstörs en tid efter att tävlingstiden gått ut. Författarna skall därför själva se till att ha egna kopior och säkerhetskopior på sina texter.
- Tävlingsbidragen bedöms av en jury. Endast prisvinnarna och eventuella mottagare av hedersomnämningen meddelas om tävlingsutgången i mitten av april.
- Prisutdelning och publicering av vinnarnamnen sker i början av maj 2019.

Närmare uppgifter om tävlingen ger **Camilla Nordblad**, tel. 045-1210 864, camilla.nordblad@sfv.fi.

Läs gärna frågor och svar om hur SFV:s litterärtävlingar går till på www.sfv.fi.

